

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE W SPRAWACH KARNYCH

Komentarz ■ Orzecznictwo

Dariusz Świecki

ZMIANY 2024

WYDANIE

7



Wolters Kluwer

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE W SPRAWACH KARNYCH

Komentarz ■ Orzecznictwo

Dariusz Świecki

WYDANIE

7



Wolters Kluwer

WARSZAWA 2024

Stan prawny na 14 marca 2024 r.

Wydawca
Klaudia Szawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Schematy pochodzą z publikacji Katarzyny Sychty
Kodeks postępowania karnego ze schematami;
tytuły do artykułów opracowała Dobrosława Szumiło-Kulczycka.

Wszystkie zamieszczone we wzorach przykładowe dane osób,
organizacji oraz wymienione w nich miejsca są fikcyjne.
Żadne skojarzenia z jakimikolwiek rzeczywistymi osobami
nie są zamierzone ani nie należy się ich doszukiwać.

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-442-3
7. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Od Autora	17
Rozdział I	
Zagadnienia ogólne	23
Art. 425. [Podmioty uprawnione, zakres zaskarżenia, <i>gravamen</i>]	23
Przepisy powiązane	23
1. Zasada kontroli, rodzaje środków odwoławczych, strony i inne podmioty uprawnione do zaskarżenia orzeczenia	24
2. Zakres zaskarżenia orzeczenia	25
3. Zaskarżenie braku rozstrzygnięcia	29
4. Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia	29
Orzecznictwo	30
5. <i>Gravamen</i>	30
Orzecznictwo	31
6. Kierunek zaskarzania	34
Orzecznictwo	35
Art. 426. [Zaskarzanie orzeczeń wydanych w postępowaniu odwoławczym]	36
Przepisy powiązane	36
Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego	36
Orzecznictwo	40

Rozdział II

Warunki skutecznego wniesienia środka odwoławczego	43
Art. 427. [Elementy środka odwoławczego. Prekluzja dowodowa]	43
Przepisy powiązane	44
1. Budowa środka odwoławczego	44
2. Wskazanie na nowe fakty lub dowody, jeżeli odwołujący się nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji	51
3. Zakaz stawiania zarzutów odwoławczych nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu	54
Orzecznictwo	55
Art. 428. [Wniesienie środka odwoławczego]	59
Przepisy powiązane	59
1. Forma środka odwoławczego	59
2. Adresat środka odwoławczego	60
3. Odpowiedź na środek odwoławczy	60
Orzecznictwo	61
Art. 429. [Odmowa przyjęcia środka odwoławczego]	62
Przepisy powiązane	63
Kontrola środka odwoławczego	63
Orzecznictwo	72
Art. 430. [Pozostawienie bez rozpoznania środka odwoławczego]	79
Przepisy powiązane	79
Orzecznictwo	82
Art. 431. [Cofnięcie środka odwoławczego]	84
Przepisy powiązane	84
1. Warunki skutecznego cofnięcia środka odwoławczego	84
2. Częściowe cofnięcie środka odwoławczego	86
3. Modyfikacja środka odwoławczego	87
Orzecznictwo	89
Art. 432. [Obowiązek rozpoznania cofniętego środka odwoławczego]	93
Przepisy powiązane	93
Orzecznictwo	94

Rozdział III

Granice kontroli odwoławczej	95
Art. 433. [Granice rozpoznania środka odwoławczego]	95
Przepisy powiązane	95
1. Elementy wyznaczające granice środka odwoławczego	96
2. Orzekanie poza granicami środka odwoławczego	99
3. Obowiązek rozważenia wniosków i zarzutów odwoławczych	100
Orzecznictwo	100

Art. 434. [Zakaz reformationis in peius]	104
Przepisy powiązane	105
1. Zakres stosowania zakazu <i>reformationis in peius</i>	105
2. Przełamanie kierunku zaskarżenia na korzyść oskarżonego	114
3. Odstępstwo od zakazu <i>reformationis in peius</i>	114
Orzecznictwo	116
Art. 435. [Orzekanie na rzecz współoskarżonych]	124
Przepisy powiązane	124
Orzecznictwo	125
Art. 436. [Ograniczenie zakresu rozpoznania]	127
Przepisy powiązane	127
Orzecznictwo	129
Art. 437. [Rodzaje rozstrzygnięć sądu odwoławczego]	131
Przepisy powiązane	131
1. Rozstrzygnięcia w przedmiocie zaskarżonego orzeczenia	131
2. Zmiana zaskarżonego orzeczenia	133
3. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia	133
Orzecznictwo	138
Rozdział IV	
Przyczyny odwoławcze	142
Art. 438. [Względne przyczyny odwoławcze]	142
Przepisy powiązane	142
1. Istota względnych przyczyn odwoławczych	143
2. Metodyka stawiania zarzutów odwoławczych	145
3. Budowa zarzutu odwoławczego	148
4. Obrza przepisów prawa materialnego (art. 438 pkt 1 i 1a k.p.k.)	152
Orzecznictwo	185
5. Obrza przepisów postępowania (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	190
Orzecznictwo	211
6. Błąd w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.)	228
Orzecznictwo	235
7. Zarzut rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	237
Orzecznictwo	246
Art. 439. [Bezwzględne przyczyny odwoławcze]	249
Przepisy powiązane	250
1. Charakter i skutki wystąpienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych	250
Orzecznictwo	260
2. Ograniczenie skutków wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej	287
Orzecznictwo	291

3. Zasady udziału stron w posiedzeniu sądu odwoławczego w związku z wystąpieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej	292
Art. 439a. [Rozpoznanie sprawy o wykroczenie w postępowaniu karnym]	294
Przepisy powiązane	294
Orzecznictwo	296
Art. 440. [Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia]	297
Przepisy powiązane	297
Orzecznictwo	299
Art. 441. [Przedstawienie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu]	304
Przepisy powiązane	304
Orzecznictwo	306
Rozdział V	
Ponowne rozpoznanie sprawy	310
Art. 442. [Postępowanie ponowne po uchyleniu orzeczenia]	310
Przepisy powiązane	311
1. Uwagi ogólne	311
2. Zakres ponownego rozpoznania sprawy	311
Orzecznictwo	314
3. Odstąpienie od zasady bezpośredniości w postępowaniu ponownym	316
Orzecznictwo	317
4. Zapatrywania prawne i wskazania co do dalszego postępowania	318
Orzecznictwo	319
Art. 443. [Zakaz reformationis in peius w postępowaniu ponownym]	321
Przepisy powiązane	321
Orzecznictwo	324
Art. 443a. [Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia]	330
Przepisy powiązane	331
Orzecznictwo	335
Rozdział VI	
Apelacja	336
Art. 444. [Podmioty uprawnione]	336
Przepisy powiązane	336
1. Zasady wnoszenia apelacji	336
2. Wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku	338
Orzecznictwo	340
Art. 445. [Termin wniesienia apelacji]	341
Przepisy powiązane	341
Orzecznictwo	345

Art. 446. [Przymus adwokacko-radcowski, odpisy apelacji]	347
Przepisy powiązane	348
1. Uwagi ogólne	348
2. Przymus adwokacko-radcowski przy wnoszeniu apelacji	348
Orzecznictwo	351
3. Zasady dołączania do apelacji odpisów dla stron przeciwnych	354
Orzecznictwo	355
Art. 447. [Zakres zaskarżenia, podnoszenie zarzutów odwoławczych]	356
Przepisy powiązane	356
1. Uwagi ogólne	357
2. Domniemanie co do winy	359
Orzecznictwo	362
3. Domniemanie co do kary	363
Orzecznictwo	364
4. Domniemanie co do środka karnego, środka kompensacyjnego albo przypadku	365
5. Zarzuty dotyczące rozstrzygnięć incydentalnych	365
Orzecznictwo	366
6. Ograniczenie podstaw odwoławczych w trybach konsensualnych	366
Orzecznictwo	367
7. Niedopuszczalność zarzutów odwoławczych co do uchybień podlegających usunięciu w innym trybie	368
Orzecznictwo	369
Art. 448. [Postępowanie międzyinstancyjne]	370
Przepisy powiązane	371
Orzecznictwo	374
Art. 449. [Forum rozpoznania apelacji, skład sądu odwoławczego]	374
Przepisy powiązane	374
Orzecznictwo	378
Art. 449a. [Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji]	379
Przepisy powiązane	379
Orzecznictwo	387
Art. 450. [Zasady udziału stron w rozprawie apelacyjnej]	388
Przepisy powiązane	388
1. Uwagi ogólne	389
2. Udział prokuratora	389
3. Nieprokuratorscy oskarżyciele publiczni	390
4. Udział obrońcy	390
5. Udział pozostałych stron i ich przedstawicieli procesowych oraz innych uczestników postępowania w rozprawie apelacyjnej	392
Orzecznictwo	393
6. Niestawiennictwo stron i ich przedstawicieli procesowych na rozprawie apelacyjnej	394
Orzecznictwo	399

Art. 451. [Zasady udziału w rozprawie apelacyjnej oskarżonego pozbawionego wolności]	403
Przepisy powiązane	403
Orzecznictwo	408
Art. 452. [Przeprowadzanie dowodów przed sądem odwoławczym]	413
Przepisy powiązane	414
Warunki przeprowadzenia dowodów na rozprawie apelacyjnej	414
Orzecznictwo	417
Art. 453. [Przebieg rozprawy apelacyjnej]	420
Przepisy powiązane	420
1. Uwagi ogólne	420
2. Rozpoczęcie rozprawy apelacyjnej	421
Orzecznictwo	421
3. Apelacyjny przewód sądowy	422
Orzecznictwo	428
Art. 454. [Reguła <i>ne peius</i>]	432
Przepisy powiązane	432
1. Uwagi ogólne	432
2. Zakaz skazania oskarżonego przez sąd odwoławczy	434
Orzecznictwo	435
Art. 455. [Poprawienie błędnej kwalifikacji prawnej]	438
Przepisy powiązane	438
Orzecznictwo	441
Art. 455a. [Zakaz uchylania wyroku z powodu uzasadnienia niespełniającego wymogów ustawowych]	444
Orzecznictwo	446
Art. 456. [Forma rozstrzygnięcia sądu odwoławczego]	447
Przepisy powiązane	447
Orzecznictwo	451
Art. 457. [Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego]	451
Przepisy powiązane	452
1. Sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego z urzędu	452
2. Sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego na wniosek	453
3. Treść uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego	457
Orzecznictwo	460
Art. 458. [Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących pierwszej instancji]	467
Przepisy powiązane	467
Orzecznictwo	468

Rozdział VII

Zażalenie i sprzeciw	470
Art. 459. [Postanowienia podlegające zaskarżeniu]	470
Przepisy powiązane	470
1. Dopuszczalność wniesienia zażalenia	470
Orzecznictwo	472
2. Podmioty uprawnione do wniesienia zażalenia	474
Orzecznictwo	474
Art. 460. [Termin wniesienia zażalenia i sprzeciwu]	475
Przepisy powiązane	475
1. Charakter terminu	476
2. Ogłaszanie i doręczanie postanowień oraz zarządzeń	476
Orzecznictwo	484
3. Obliczanie biegu terminu wniesienia zażalenia	484
Orzecznictwo	485
4. Pouczenie uprawnionych osób o przysługującym im prawie, terminie i sposobie wniesienia zażalenia	488
Orzecznictwo	489
5. Zaskarżanie rozstrzygnięć o kosztach lub opłatach	489
Art. 461. [Odpisy, zawiadomienie osób, których dotyczy zaskarżone postanowienie]	491
Przepisy powiązane	491
Art. 462. [Względna suspensywność zażalenia]	494
Przepisy powiązane	494
Art. 463. [Względna dewolutywność zażalenia]	497
Przepisy powiązane	497
1. Warunki rozpoznania zażalenia przez organ <i>a quo</i>	497
2. Rozstrzygnięcie uwzględniające zażalenie	499
3. Przekazanie zażalenia do rozpoznania sądowi odwoławczemu	500
Orzecznictwo	501
Art. 464. [Posiedzenie zażaleniowe]	502
Przepisy powiązane	503
1. Zasady udziału osób uprawnionych w posiedzeniu zażaleniowym	503
2. Obowiązek zawiadomienia o posiedzeniu zażaleniowym	507
3. Przebieg posiedzenia zażaleniowego	508
4. Łączne rozpoznanie zażaleń	508
Orzecznictwo	509
Art. 465. [Zażalenia na postanowienia organów postępowania przygotowawczego]	509
Przepisy powiązane	510
Orzecznictwo	513

Art. 466. [Zażalenia i sprzeciw wobec zarządzeń]	514
Przepisy powiązane	514
Orzecznictwo	516
Art. 467. [Zażalenia na czynności lub zaniechanie czynności]	516
Przepisy powiązane	517
Orzecznictwo	518

* * *

SUPLEMENT

Wzory

I. Zarzuty obrazy prawa materialnego	VII
A. Wzory apelacji obrońcy	VII
Wzór nr 1. Zarzut obrazy przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu (art. 438 pkt 1 k.p.k.)	VII
Wzór nr 2. Zarzut obrazy prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w pkt 1, chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu – zarzut obrazy art. 46 § 1 k.k. (art. 438 pkt 1a k.p.k.)	XII
Wzór nr 3. Zarzut obrazy przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu – zarzut obrazy art. 86 § 1 k.w. (art. 438 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.)	XVI
B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	XX
Wzór nr 4. Zarzut obrazy prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu (art. 438 pkt 1 k.p.k.)	XX
Wzór nr 5. Zarzut obrazy prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w pkt 1, chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu – zarzut obrazy art. 42 § 2 k.k. (art. 438 pkt 1a k.p.k.)	XXIII
II. Zarzuty obrazy przepisów postępowania	XXVII
A. Wzory apelacji obrońcy	XXVII
Wzór nr 6. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXVII
Wzór nr 7. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 410 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXXII
Wzór nr 8. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 182 § 1 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXXVI
Wzór nr 9. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.) – nieprzeprowadzenie z urzędu dowodu z opinii biegłego	XL

B.	Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	XLIV
	Wzór nr 10. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XLIV
	Wzór nr 11. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 410 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XLIX
III.	Zarzuty błędów w ustaleniach faktycznych	LIV
A.	Wzory apelacji obrońcy	LIV
	Wzór nr 12. Zarzut alternatywny. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd dowolności oraz zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	LIV
	Wzór nr 13. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd braku	LX
	Wzór nr 14. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – wniosek dowodowy (art. 427 § 3 k.p.k.)	LXV
	Wzór nr 15. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)	LXX
B.	Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	LXXIV
	Wzór nr 16. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd dowolności w sprawie złożonej podmiotowo (dwóch oskarżonych)	LXXIV
	Wzór nr 17. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd braku w sprawie złożonej podmiotowo (dwóch oskarżonych)	LXXIX
IV.	Wielość zarzutów – zarzut obrazy przepisów postępowania oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych	LXXXIII
A.	Wzory apelacji obrońcy	LXXXIII
	Wzór nr 18. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.) oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.) w sprawie złożonej przedmiotowo (więcej niż jeden czyn)	LXXXIII
B.	Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	LXXXIX
	Wzór nr 19. Zarzut obrazy prawa materialnego w innym wypadku niż kwalifikacja prawna czynu – art. 69 § 1 k.k. (art. 438 pkt 1a k.p.k.) oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.)	LXXXIX
V.	Zarzuty rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiazki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka	XCV
A.	Wzory apelacji obrońcy	XCV
	Wzór nr 20. Zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	XCV

Wzór nr 21. Zarzut niesłusznego zastosowania środka karnego (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	C
B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	CIV
Wzór nr 22. Zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	CIV
Wzór nr 23. Zarzut niesłusznego niezastosowania środka karnego (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	CVIII

* * *

Schematy

Schemat 1. System środków zaskarżenia (art. 93a § 1–4, art. 425–467, 518–539, 539a–539f, 540–548 k.p.k.)	CXIV
Schemat 2. Dopuszczalność środka odwoławczego (art. 425, 426, 459, 466 k.p.k.)	CXVI
Schemat 3. Zakres kontroli odwoławczej (art. 433, 434, 439, 440, 443, 447 § 1–3 k.p.k.)	CXIX
Schemat 4. Kierunek środka odwoławczego (art. 434, 443 k.p.k.)	CXXVI
Schemat 5. Zakaz <i>reformationis in peius</i> (art. 434, 443 k.p.k.)	CXXIX
Schemat 6. Reguła <i>ne peius</i> (art. 454 § 1 k.p.k.)	CXXXI
Schemat 7. Względne i bezwzględne przyczyny odwoławcze (art. 434 § 4, art. 438–440, 455 k.p.k.)	CXXXIII
Schemat 8. Postępowanie apelacyjne (art. 425–458 k.p.k.)	CXXXVII
Schemat 9. Postępowanie ponowne (art. 40 § 1 pkt 7, art. 434 § 4, art. 442, 443 k.p.k.)	CXLVI

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17)
- k.k. z 1969 r.** – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.); nieobowiązująca
- k.k.s.** – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.)
- k.k.w.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37)
- k.p.k. z 1969 r.** – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.); nieobowiązująca
- k.p.w.** – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809)
- k.w.** – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119)
- nowelizacja z 19.07.2019 r.** – ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694)

Czasopisma i publikatory

Biul. PK	– Biuletyn Prawa Karnego
Biul. SAKa	– Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAKSO	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach i Sądów Okręgowych
OSNK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna
OSNKG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – zbiór Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; Zbiór Urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka

Inne

SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

OD AUTORA

Postępowanie odwoławcze stanowi ważne stadium w przebiegu procesu, gdyż w jego ramach przeprowadzana jest kontrola zaskarżonego rozstrzygnięcia. Model tego postępowania związany jest z przyjętym systemem środków odwoławczych. W polskim prawie procesowym uległ on w ostatnim czasie istotnym zmianom, nakierowanym na zwiększenie uprawnień sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania. Zmiany te zapoczątkowała wprowadzona z dniem 1.07.2015 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm. i Dz.U. z 2015 r. poz. 396) wielka reforma procedury karnej. W zakresie postępowania odwoławczego była ona kontynuowana w noweli z 11.03.2016 r. (Dz.U. poz. 437 ze zm.), choć w jej wyniku nastąpił powrót do zwiększonej inkwizycyjności postępowania rozpoznawczego kosztem jego kontradiktoryjności. Niezmieniony pozostał natomiast kształt postępowania odwoławczego, a nawet wzmocniono jego apelacyjno-reformatoryjny charakter, wprowadzając instytucję skargi na wyrok sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. Kolejna duża nowelizacja Kodeksu postępowania karnego dokonana została ustawą z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694), która weszła w życie z dniem 5.10.2019 r., natomiast przepisy dotyczące sporządzania uzasadnienia

wyroku na formularzu – z dniem 5.12.2019 r. Nowelizacja ta wprowadziła szereg istotnych zmian dotyczących postępowania odwoławczego, takich jak: ograniczenie zarzutów odwoławczych (nowy art. 427 § 3a k.p.k. i art. 447 § 6 k.p.k.), podział podstawy odwoławczej obrazu przepisów prawa materialnego (art. 438 pkt 1 i 1a k.p.k.), odrębne uregulowanie zasad zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia (art. 443a k.p.k.), wprowadzenie możliwości uzupełnienia zarzutów apelacji w wypadku zwrotu akt sprawy celem uzupełnienia uzasadnienia wyroku (art. 449a § 3 k.p.k.), dodanie podstawy oddalenia wniosku dowodowego w instancji odwoławczej (art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k.), nowe uregulowanie zakresu prekluzji dowodowej (art. 452 § 2 pkt 2 i § 3 k.p.k.), uproszczenie przebiegu przewodu sądowego w instancji odwoławczej (art. 453 § 1a k.p.k.), ograniczenie reguły *ne peius* z art. 454 § 1 k.p.k. oraz uchylenie reguły *ne peius* z art. 454 § 3 k.p.k.

W komentarzu zostały uwzględnione i omówione wszystkie zmiany odnoszące się do postępowania odwoławczego. Jest on adresowany głównie do praktyków. Dlatego problematyka postępowania odwoławczego została przedstawiona nie tylko w formie interpretacji poszczególnych przepisów, lecz także pod kątem ich praktycznego stosowania. Czytelnik będzie mógł więc zapoznać się z zagadnieniami postępowania odwoławczego w ujęciu normatywnym, a następnie uzyskać wyjaśnienie dotyczące funkcjonowania poszczególnych instytucji procesowych. Układ treści komentarza został podporządkowany tym założeniom i przy wyjaśnianiu poszczególnych przepisów na początku przedstawiono ich interpretację, a następnie podano przykłady różnych sposobów ich praktycznego zastosowania. Dotyczy to w szczególności zagadnień odnoszących się do granic środka odwoławczego, a więc kwestii związanych z kierunkiem zaskarżenia, zakresem zaskarżenia w aspekcie przedmiotowym i podmiotowym, zarzutów i wniosków odwoławczych.

Szczególny nacisk został położony na wszechstronne wyjaśnienie problematyki odnoszącej się do konstrukcji apelacji jako środka odwoławczego. W praktyce często stawia się większe wymagania co do jej formy i treści, niż wynika to z przepisów. Wskazano więc na minimalne standardy budowy środka odwoławczego oraz podano przykłady praktycznego ich wykorzystania. Dotyczy to zwłaszcza zarzutów odwoławczych ze względu na to, że ustawodawca nie definiuje pojęcia zarzutu ani nie

wskazuje wymagań co do jego treści. Ponadto art. 438 k.p.k., regulujący tzw. względne przyczyny odwoławcze, wcale nie jest adresowany do skarżącego, tylko do sądu odwoławczego. Przepis ten wskazuje bowiem podstawy uchylenia lub zmiany orzeczenia, a nie podstawy wniesienia środka odwoławczego. W związku z tym powstaje pytanie, jak prawidłowo powinien zostać skonstruowany zarzut odwoławczy. W praktyce zarzuty odwoławcze są różnie formułowane, często w sposób zbyt opisowy i rozbudowany. Dlatego też zagadnieniu temu poświęcono dużo miejsca, przedstawiając je jako metodykę stawiania zarzutów odwoławczych. Szczegółowo omówiono zatem istotę zarzutu odwoławczego w relacji do pojęcia uchybienia, wskazano na konieczne elementy zarzutu odwoławczego z punktu widzenia art. 438 k.p.k., a także omówiono budowę poszczególnych zarzutów ze względu na rodzaj zarzucanego uchybienia: obrazę przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu (art. 438 pkt 1 k.p.k.), obrazę przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w pkt 1, chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu (art. 438 pkt 1a k.p.k.), obrazę przepisów postępowania (art. 438 pkt 2 k.p.k.), błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) i rażącą niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka (art. 438 pkt 4 k.p.k.). W tym zakresie zaprezentowano liczne i różnorodne przykłady formułowania zarzutów odwoławczych, których rozwinięcie i praktyczne wykorzystanie przedstawiono w załączonych do komentarza wzorach apelacji. Należy jednak podkreślić, że w wyniku wspomnianych na wstępie nowelizacji zwiększa się rola zarzutów odwoławczych oraz wzrasta odpowiedzialność za ich prawidłowe sformułowanie. Wynika to z faktu, że sąd odwoławczy jest nimi związany, gdyż kontroluje zaskarżone orzeczenie w granicach podniesionych zarzutów. Wymaga to od skarżącego większej dbałości o ich prawidłowe przedstawienie.

W procesie stawiania zarzutów można wyróżnić kilka etapów. Pierwszy to wychwycenie uchybienia, drugi to jego kwalifikacja, trzeci zaś to sformułowanie (wysłowienie) w środku odwoławczym. W komentarzu starano się szczegółowo omówić każdy z tych etapów.

Ponieważ publikacja ma przede wszystkim walor praktyczny, nie ma w nim odesłania do poglądów przedstawionych w doktrynie i piśmiennictwie oraz wykazu literatury. Zebrano w nim natomiast orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące poszczególnych przepisów. W czasach ogólnej dostępności baz orzeczeń sądowych problemem staje się ich merytoryczna selekcja. W opracowaniu podjęto taką próbę. Wybrano najistotniejsze orzeczenia, a ponadto pogrupowano je tematycznie przy omawianiu tych instytucji postępowania odwoławczego, które mają złożony charakter i bogatą zawartość merytoryczną.

Komentarz kierowany jest głównie do praktyków, tj. sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych, którzy w swej pracy zawodowej sporządzają środki odwoławcze i uczestniczą w postępowaniu odwoławczym. Będzie on również przydatny dla aplikantów tych zawodów prawniczych w pogłębianiu wiedzy i zdobywaniu umiejętności poruszania się w przepisach regulujących postępowanie odwoławcze. Z myślą o nich załączono do publikacji schematy objaśniające przebieg postępowania odwoławczego, a także wzory apelacji sporządzanych przez obrońcę oraz pełnomocnika w zależności od rodzaju zarzutu odwoławczego oraz charakteru wskazanego uchybienia.

Komentarz powinien stanowić pomoc w odczytaniu treści poszczególnych przepisów, a także ułatwić poruszanie się w nowej rzeczywistości procesowej. Należy mieć nadzieję, że ten cel zostanie osiągnięty.

Niniejsze wydanie uwzględnia zmiany w procedurze karnej odnoszące się do postępowania odwoławczego wprowadzone ustawą z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600) oraz ustawą z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860), które co do większości przepisów weszły w życie 1.10.2023 r. Wprowadziły one zmiany także do Kodeksu postępowania karnego. Niektóre z nich rzutują na prawidłowe formułowanie zarzutów apelacji. Chodzi tu o nowe przepisy art. 53 § 2a i 2b k.k. W przepisach tych wskazano okoliczności obciążające i okoliczności łagodzące, których ustalenie i uwzględnienie jest obowiązkiem sądu. W konsekwencji naruszenie tych przepisów może stanowić podstawę zarzutu odwoławczego obrazy prawa

materialnego, co z kolei wywołuje pytanie o sposób konstruowania zarzutu odwoławczego dotyczącego wymiaru kary, który może zostać także oparty na art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k. W niniejszym wydaniu książki starano się wyjaśnić relacje zachodzące pomiędzy tymi przepisami w związku z wprowadzeniem art. 53 § 2a i 2b k.k. i podać przykłady formułowania takich zarzutów.

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

ART. 425. [PODMIOTY UPRAWNIONE, ZAKRES ZASKARŻENIA, GRAVAMEN]

§ 1. Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy.

§ 2. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części. Można także zaskarżyć brak określonego rozstrzygnięcia. Przedmiotem zaskarżenia może być również samo uzasadnienie orzeczenia.

§ 3. Odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego.

§ 4. Oskarżyciel publiczny ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.



PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 426, 427, 444, 447, 459, 465 § 1, art. 466 § 1 k.p.k.

1. ZASADA KONTROLI, RODZAJE ŚRODKÓW ODWOŁAWCZYCH, STRONY I INNE PODMIOTY UPRAWNIONE DO ZASKARŻENIA ORZECZENIA

Komentowany przepis w § 1 realizuje konstytucyjną zasadę kontroli. Zgodnie bowiem z art. 78 Konstytucji RP każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarzania określa ustawa. Wynikająca z omawianego przepisu **zasada kontroli** dotyczy orzeczeń i zarządzeń wydanych nie tylko przez sąd w pierwszej instancji, lecz także przez prokuratora lub organ nieprokuratorski w postępowaniu przygotowawczym (art. 465 § 1 k.p.k.). Środkami odwoławczymi, o których mowa w komentowanym przepisie, są zażalenie i apelacja. **Apelacja przysługuje od wyroku sądu pierwszej instancji** (art. 444 k.p.k.), **zażalenie zaś – na postanowienia oraz zarządzenia**. Apelację można wnieść od każdego wyroku wydanego w pierwszej instancji, z tym że od wyroku nakazowego najpierw przysługuje sprzeciw. Natomiast zażalenie przysługuje tylko na określone rodzaje postanowień i zarządzeń wskazane w art. 459 § 1 i 2 w zw. z art. 466 § 1 k.p.k.

Komentowany przepis wskazuje też podmioty uprawnione do wniesienia środka odwoławczego. Są nimi strony oraz inne osoby wskazane w przepisach ustawy. Stronami postępowania są ci jego uczestnicy, którzy działają w procesie we własnym imieniu, mając interes prawny w określonym rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu. Stronami w postępowaniu sądowym są: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy (uboczny i subsydiarny), oskarżyciel prywatny i oskarżony. W postępowaniu przygotowawczym stronami są podejrzany i pokrzywdzony.

Osobom innym niż strony środek odwoławczy przysługuje tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Chodzi tu o sytuacje, gdy ustawodawca wskazuje, kiedy i jaki podmiot ma prawo do zaskarżenia, np. podmiot zobowiązany określony w art. 91a k.p.k. (art. 444 § 2 k.p.k.) czy pokrzywdzony od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu, a także osoba niebędąca stroną, której postanowienie bezpośrednio dotyczy (art. 459 § 3 k.p.k.).

2. ZAKRES ZASKARŻENIA ORZECZENIA

W § 2 komentowanego przepisu wskazany został zakres zaskarżenia orzeczenia. Dotyczy on także zarządzeń (art. 466 § 1 k.p.k.). Orzeczenie lub zarządzenie można zaskarżyć w całości lub w części. W środku odwoławczym należy **zawsze określić zakres zaskarżenia**. Wymaga tego art. 427 § 1 *in principio* k.p.k. W wypadku zaskarżenia wyroku sformułowanie „w całości” należy odczytać w powiązaniu z art. 447 § 1 k.p.k. Oznacza to, że wyrok zaskarżony co do winy zostaje zaskarżony w całości. Pojęcie winy użyte w art. 447 § 1 k.p.k. ma tu autonomiczne znaczenie. Odnosi się bowiem do winy w znaczeniu zarówno materialnoprawnym, jak i procesowym. W tym pierwszym znaczeniu są to warunki pociągnięcia do odpowiedzialności karnej określone w art. 1 k.k. Odnoszą się one do kwestii czynu, bezprawności, karalności, karygodności i zawinienia. Jeżeli więc skarżący podważa w apelacji jeden z tych warunków, to zaskarża wyrok co do winy, a więc w całości. W praktyce często winą kwestionowana jest w aspekcie karalności czynu. Chodzi tu o kwalifikację prawną, czyli wskazanie przepisu ustawy karnej, pod który zarzucany czyn podpada. Popełnienie czynu zabronionego oznacza wypełnienie znamion strony przedmiotowej i podmiotowej określonych w ustawie karnej (art. 115 § 1 k.k.). Kwalifikacja prawna co do znamion strony przedmiotowej czynu zabronionego wiąże się z prawidłową subsumcją zachowania pod określony przepis części szczególnej Kodeksu karnego lub innych ustaw. Z reguły chodzi tu o interpretację poszczególnych znamion albo właściwe ich opisanie w wypadku poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznych. Kwalifikacja prawna co do znamion strony podmiotowej czynu zabronionego odnosi się do umyślności lub nieumyślności, których definicje zawiera art. 9 § 1 i 2 k.k. Kwalifikacja prawna czynu w szerokim jej rozumieniu na gruncie Kodeksu postępowania karnego (art. 399 § 1 k.p.k.), to także formy popełnienia przestępstwa – zjawiskowe (art. 18 k.k.) i stadialne (art. 13 § 1 i 2, art. 16 § 1 i 2 k.k.), a także szczególne konstrukcje prawne dotyczące przypisania odpowiedzialności karnej zawarte w części ogólnej Kodeksu karnego, tj. czyn ciągły (art. 12 § 1 k.k.), ciąg wykroczeń stanowiących przestępstwo (art. 12 § 2 k.k.), występki o charakterze chuligańskim (art. 57a § 1 w zw. z art. 115 § 21 k.k.), recydywa (art. 64 § 1 i 2 k.k.) czy też ograniczona poczytalność w stopniu znacznym (art. 31 § 2 k.k.). Tak też przyjmuje się w orzecznictwie.

Np.

Przykładowo Sąd Najwyższy w wyroku z 17.01.2012 r., V KK 388/11 (LEX nr 1103640), stwierdził, że skazanie w warunkach recydywy specjalnej, a więc ze wskazaniem w opisie czynu i jego kwalifikacji prawnej przesłanek z art. 64 k.k., jest rozstrzygnięciem co do winy (a nie tylko co do kary).

Natomiast вина w znaczeniu procesowym odnosi się do dowodowego rozstrzygnięcia co do sprawstwa czynu (art. 5 § 1 k.p.k.). Gdy więc skarżący kwestionuje ocenę dowodów lub ustalenia faktyczne co do sprawstwa, wyrok zawsze zaskarżony jest w całości. Natomiast zaskarżenie „w całości” postanowienia lub zarządzenia należy odnieść do sytuacji, w której kwestionowane są wszystkie rozstrzygnięcia w nich zawarte. Pojęcie zaskarżenia „w części”, gdy chodzi o wyrok, należy odczytać z uwzględnieniem art. 447 § 2 i 3 k.p.k. Oznacza to, że gdy skarżący nie kwestionuje winy w znaczeniu wcześniej podanym, tylko inne rozstrzygnięcia albo ich brak, które wymienione zostały we wskazanym przepisie, to zawsze zaskarża wyrok w części. Zaskarżenie w części dotyczy więc wyroków skazujących albo warunkowo umarzających postępowanie, gdyż w tych orzeczeniach oprócz rozstrzygnięcia co do winy są jeszcze inne, stanowiące konsekwencję przypisania sprawstwa i winy. W wyroku warunkowo umarzającym postępowanie będą to rozstrzygnięcia związane z elementami warunkowego umorzenia. W razie zakwestionowania tylko tych warunków, np. okresu próby lub orzeczenia o środku karnym, wyrok zostanie zaskarżony jedynie w tej części. Natomiast wyrok uniewinniający zawiera tylko jedno rozstrzygnięcie co do przedmiotu procesu, a więc zawsze będzie zaskarżany w całości. Wyrok umarzający postępowanie zawiera także jedno rozstrzygnięcie co do niedopuszczalności procesu, a więc może zostać zaskarżony tylko w całości, choć może też zawierać rozstrzygnięcie o zastosowaniu środka zabezpieczającego, jeżeli umorzenie postępowania nastąpiło z powodu niepoczytalności sprawy (art. 93c pkt 1 i art. 99 § 1 k.k.). Wówczas kwestionując powody umorzenia, zaskarża się wyrok w całości, natomiast w wypadku zaskarżenia tylko rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym wyrok zostanie zaskarżony w części.

W jakiej części wyrok skazujący może zostać zaskarżony, wskazuje ustawodawca w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. Wskazany tam katalog rozstrzygnięć jest zamknięty. Z art. 447 § 2 k.p.k. wynika, że zaskarżenie może dotyczyć

kary, z tym że wówczas apelacja zwrócona jest także przeciwko środkom karnym, jeżeli orzeczono je w wyroku.

Natomiast z art. 447 § 3 wynika, że zaskarżenie w części może dotyczyć także tylko środka karnego, środka kompensacyjnego albo przepadku, co powoduje, że nie zostają zaskarżone wina i kara. Tym samym w niezaskarżonej części wyrok staje się prawomocny. Zaskarżenie wyroku tylko co do kary powoduje, że wyrok jest prawomocny co do winy. Natomiast zaskarżenie tylko co do środka karnego, środka kompensacyjnego albo przepadku powoduje prawomocność wyroku co do winy i kary. Wówczas tylko co do tego rozstrzygnięcia wyrok będzie zaskarżony, a co do pozostałych rozstrzygnięć stanie się prawomocny. Dlatego też w apelacji, gdy zaskarżony zostaje wyrok w części, trzeba jeszcze sprecyzować, o jaką część wyroku chodzi (o jakie konkretne rozstrzygnięcie), np. zaskarżenie wyroku w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym.

Np.

Przykładowo zakres zaskarżenia w całości albo w części można przedstawić, opierając się na treści wyroku skazującego bez zmiany opisu czynu i kwalifikacji prawnej, w sposób następujący. Treść sentencji: oskarżonego A.K. uznaje za winnego dokonania zarzucanego mu czynu (wina w znaczeniu procesowym – sprawstwo) wypełniającego dyspozycję art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. (wina w znaczeniu materialnoprawnym) [rozstrzygnięcie o winie procesowej i materialnej – zaskarżenie zawsze w całości] i za to na podstawie art. 280 § 1 k.k. wymierza karę 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności (rozstrzygnięcie o konsekwencjach prawnych przypisania winy – kara – zaskarżenie zawsze tylko w części).

Zaskarżenie rozstrzygnięcia o karze i dalszych rozstrzygnięć o konsekwencjach przypisania winy to zawsze zaskarżenie wyroku tylko w części, zatem samodzielne części mogące stanowić zakres zaskarżenia są następujące:

- 1) w części co do kary (art. 447 § 2 k.p.k.),
- 2) w części co do środka karnego (art. 447 § 3 k.p.k.),
- 3) w części co do środka kompensacyjnego (art. 447 § 3 k.p.k.),
- 4) w części co do przepadku (art. 447 § 3 k.p.k.)
oraz
- 5) w części co do braku rozstrzygnięcia z punktów 1–4 (art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k.).

W konsekwencji samodzielne zaskarżenie innego rozstrzygnięcia niż wymienione w pkt 1–4 jest niedopuszczalne, zatem musi być wskazany jeden z tych wymienionych zakresów, z którym niesamodzielne rozstrzygnięcie jest związane.

Np. Przykładowo, gdy obrońca kwestionuje prawidłowość rozstrzygnięcia o oddaniu oskarżonego pod dozór kuratora w okresie próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, to nie może wskazać jako samodzielnego zakresu zaskarżenia w części dotyczącej orzeczenia o dozorze, bo taka część jako zakres zaskarżenia nie jest wymieniona w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. Zatem musi określić dopuszczalny zakres zaskarżenia, z którym rozstrzygnięcie o dozorze jest nierozdzielnie związane. Jest nim rozstrzygnięcie o karze, gdyż tylko w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, dozór może zostać orzeczony (art. 73 § 1 i 2 k.k.). W tym przykładzie wyrok powinien zostać zaskarżony w części dotyczącej kary, zarzut odwoławczy zaś należy skierować do rozstrzygnięcia o dozorze.

Dopuszczalność samodzielnego zaskarżenia rozstrzygnięć wymienionych w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. oznacza, że zaskarżenie orzeczenia w części w rozumieniu art. 425 § 2 zdanie pierwsze k.p.k. może obejmować dwa lub więcej zakresów zaskarżenia co do jednego czynu, a więc zaskarżenie nastąpi w więcej niż jednej części. Ma to miejsce wówczas, gdy są to rozstrzygnięcia, na które nie rozciągają się domniemania z art. 447 § 2 i 3. Powoduje to, że np. zaskarżenie rozstrzygnięcia co do kary (art. 447 § 2) nie obejmuje swym zakresem rozstrzygnięcia co do środka kompensacyjnego (art. 447 § 3). Dlatego też zaskarżenie dwóch lub więcej samodzielnych rozstrzygnięć co do jednego czynu wymaga wskazania odpowiadających im zakresów zaskarżenia, np. co do kary (pierwszy zakres zaskarżenia) i co do środka kompensacyjnego (drugi zakres zaskarżenia).

W wypadku postanowienia zaskarżenie w części dotyczyć będzie poszczególnych rozstrzygnięć, gdy w tym orzeczeniu zawarto ich więcej niż jedno.

Np. Przykładowo w postanowieniu o przedłużeniu tymczasowego aresztowania na określony czas można zaskarżyć tylko okres, na który areszt tymczasowy został przedłużony, gdy skarżący nie kwestionuje zasadności jego stosowania. Wówczas zaskarżenie postanowienia nastąpi w części dotyczącej okresu przedłużenia tymczasowego aresztowania.

3. ZASKARŻENIE BRAKU ROZSTRZYGNIĘCIA

W art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. wskazano na dopuszczalność zaskarżenia braku określonego rozstrzygnięcia. Tym samym zakresem zaskarżenia może zostać objęte nieistniejące rozstrzygnięcie, które zdaniem skarżącego powinno zostać wydane. Brak tego rozstrzygnięcia stanowi przedmiot zaskarżenia. Treść art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. rzutuje także na rozumienie terminu „rozstrzygnięcie”, użytego w art. 427 § 1 k.p.k. Przepis ten wymaga, aby odwołujący się wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie. Tym zaskarżonym rozstrzygnięciem może być również jego brak. W ten sposób ustawodawca wprowadził domniemanie prawne, że brak określonego rozstrzygnięcia jest niewysłowionym rozstrzygnięciem negatywnym co do danej kwestii.

Użyte w art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. słowo „określone” w odniesieniu do rozstrzygnięcia wskazuje, że chodzi tu o brak jednostkowego rozstrzygnięcia związanego z rozstrzygnięciem głównym. W wypadku orzekania o przedmiocie procesu zaskarżony może być tylko brak rozstrzygnięcia o konsekwencjach prawnych przypisanego czynu. Dotyczy to kary, środków karnych, środków kompensacyjnych, przypadku. Natomiast art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. nie obejmuje swoim zakresem braku rozstrzygnięcia głównego, np. o sprawstwie i winie, gdy sąd w sprawie złożonej przedmiotowo nie rozstrzygnął w wyroku co do jednego z zarzucanych czynów. Ten „brak” nie może być przedmiotem zaskarżenia z uwagi na nierozpoznanie sprawy w tym przedmiocie. W konsekwencji zaskarżenie braku rozstrzygnięcia w rozumieniu art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. jest zawsze zaskarżeniem orzeczenia „w części” dotyczącej tego braku.

4. ZASKARŻENIE UZASADNIENIA ORZECZENIA

W art. 425 § 2 zdanie trzecie k.p.k. dopuszczona została **możliwość zaskarżenia samego uzasadnienia orzeczenia**. W świetle komentowanego przepisu przedmiotem zaskarżenia może być wyłącznie uzasadnienie orzeczenia, a więc uzasadnienie wyroku albo postanowienia (art. 93 § 1 k.p.k.). Należy jednak przyjąć, że przedmiotem zaskarżenia może być także uzasadnienie zarządzenia (art. 466 § 1 k.p.k.). Tryb zaskarżenia uzasadnienia określony został w art. 443a k.p.k. (zob. więcej w komentarzu do tego przepisu).



ORZECZNICTWO

Zgodnie z treścią art. 425 § 2 k.p.k. można zaskarżyć samo tylko uzasadnienie, bez skarżenia orzeczenia [...] Sąd odwoławczy może zmienić lub uchylić zaskarżone ustalenie. W przypadku braku podstaw dowodowych należy uchylić zaskarżone ustalenie, do którego owych podstaw zabrakło. Zmiana zaś ma miejsce wtedy, gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego wskazuje, iż ustalenie powinno być inaczej opisane, niż przyjęto w zaskarżonym uzasadnieniu.

Wyrok SN z 20.01.2004 r., WA 64/03,
OSNwSK 2004, poz. 145, LEX nr 162422

5. *GRAVAMEN*

W § 3 komentowanego przepisu określony został tzw. *gravamen* (uciążliwość orzeczenia), który pełni **funkcję przesłanki zaskarżenia, czyli takiego warunku, który powinien wystąpić samodzielnie i niezależnie od innych jeszcze warunków, aby doszło do skutecznego zaskarżenia orzeczenia**. *Gravamen* oznacza naruszenie jakiegokolwiek prawnie chronionego dobra uczestnika procesu na skutek wydania przez organ procesowy decyzji o określonej treści. Naruszenie praw skarżącego następuje wówczas, gdy dane rozstrzygnięcie wywołuje niekorzystne następstwa w sferze prawa zarówno materialnego, jak i procesowego przez wadliwe zastosowanie lub niezastosowanie określonych przepisów, co w konsekwencji może prowadzić do ograniczenia lub zwiększenia obowiązków skarżącego. Naruszenie prawa musi mieć charakter bezpośredni, co oznacza, że nie wystarczy zagrożenie praw odwołującego się. Jednakże na skarżącym nie ciąży obowiązek wykazania, że zaskarżone orzeczenie narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom. Przyjmuje się bowiem domniemanie, że skoro orzeczenie zostało zaskarżone, to jest niekorzystne dla skarżącego. Chodzi tu o subiektywne, ale uzasadnione przekonanie skarżącego. Brak *gravamen* odbiera stronie legitymację do wniesienia środka odwoławczego i tym samym środek ten, jako pochodzący od osoby nieuprawnionej, nie powinien zostać przyjęty. **Jedynie oskarżyciel publiczny nie musi mieć *gravamen* w zaskarżeniu orzeczenia**, gdyż w procesie działa w interesie publicznym (art. 425 § 3 zdanie drugie k.p.k.).



ORZECZNICTWO

Gravamen ma charakter formalnoprocesowy, a więc podlega badaniu już na etapie wstępnej kontroli środka odwoławczego. Brak *gravamen* odbiera stronie legitymację do wniesienia środka odwoławczego i tym samym środek ten, jako pochodzący od osoby nieuprawnionej, nie powinien się ostać. *Gravamen* związany jest z naruszeniem praw lub szkodeniem interesom skarżącego. Naruszenie praw nastąpi wówczas, gdy dane rozstrzygnięcie wywołuje niekorzystne następstwa w sferze prawa zarówno materialnego, jak i procesowego, poprzez wadliwe zastosowanie lub niezastosowanie określonych przepisów mogące spowodować niekorzystne następstwa prowadzące do ograniczenia praw lub zwiększenia obowiązków skarżącego. „Szkodenie interesom” dotyczy niekorzystnego wpływu rozstrzygnięcia na interesy skarżącego, które zasługują na ochronę prawną. Mogą to być interesy ściśle związane z prawem materialnym czy procesowym, a także interesy majątkowe oraz dotyczące pewnych aspektów sytuacji życiowej i społecznej skarżącego, głównie w zakresie rozmaitych norm moralnych.

Postanowienie SN z 11.07.2023 r., I KZ 19/23, LEX nr 3580339

Określenie „*gravamen*” jest immanentnie związane z rolą procesową danego podmiotu procesu. Na skarżącym nie ciąży obowiązek wykazania, że zaskarżone orzeczenie narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom. Istotą *gravamen* jest bowiem domniemanie, że zaskarżone orzeczenie jest niekorzystne dla skarżącego. Punkt ciężkości spoczywa na subiektywnym, ale uzasadnionym przekonaniu skarżącego. Jest to domniemanie faktyczne, które może zostać obalone. Dlatego też ocena istnienia *gravamen* jest dokonywana w aspekcie obiektywnym.

**Wyrok SA we Wrocławiu z 28.06.2023 r.,
II AKa 375/21, LEX nr 3625773**

Instytucja *gravamen* (art. 425 § 3 k.p.k.) może być oceniana nie tylko pod kątem całości środka odwoławczego, ale i poszczególnych podnoszonych w nim zarzutów.

**Postanowienie SN z 19.05.2011 r., I KZP 2/11,
OSNKW 2011/6, poz. 47, LEX nr 792344**

Dokonanie oceny, czy podmiot będący autorem zażalenia ma interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, wymaga uwzględnienia kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych. Kwestia *gravamen* może być badana jedynie w takim zakresie, w jakim autor zażalenia jest uprawniony do zaskarżenia orzeczenia.

**Postanowienie SN z 26.08.2010 r., I KZP 13/10,
OSNKW 2010/9, poz. 79, LEX nr 602164**

Stosownie do art. 425 § 3 k.p.k. odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia, które naruszają jego prawa lub szkodzą jego interesom procesowym. Ów interes prawny, jako warunek uznania danego skarżącego za uprawnionego do wniesienia środka odwoławczego, należy zaś wiązać bezpośrednio z określonym rozstrzygnięciem, a nie z innymi orzeczeniami będącymi konsekwencją procesu, jakie może lub mogło ono wywołać bądź wywołało. Dlatego też w odniesieniu do postanowienia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną z urzędu, oskarżony nie ma bezpośrednio interesu prawnego w jego zaskarżeniu. Dotyczy ono bowiem jedynie kosztów związanych z czynnościami obrońcy, które ponosi Skarb Państwa, a nie skarżący. To, że zdaniem oskarżonego obrońca ten działał na jego niekorzyść, nienależycie wywiązując się z obowiązków obrończych, nie ma żadnego znaczenia, albowiem przedmiotem zaskarżonego rozstrzygnięcia jest wynagrodzenie dla adwokata z urzędu przyznane w minimalnej wysokości, które wchodzi przy tym w ciężar wydatków ponoszonych przez Państwo i nigdy nie obciąża wprost oskarżonego. W odniesieniu do postanowienia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia żalący się nie ma bezpośrednio interesu prawnego w jego zaskarżeniu.

**Z uzasadnienia postanowienia SN z 15.12.2010 r.,
IV KZ 72/10, OSNwSK 2010, poz. 2531, LEX nr 844513**

Obrońca nie jest uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu przyznające innemu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenie za udzielenie nieopłaconej przez oskarżonego pomocy prawnej z urzędu (art. 618 § 1 pkt 11 k.p.k.), gdyż takie rozstrzygnięcie samo przez się nie narusza praw i nie szkodzi interesom ani jego, ani strony, którą reprezentuje (art. 425 § 3 k.p.k.). Tzw. *gravamen* w tym zakresie obrońca uzyska dopiero wtedy, kiedy sąd orzeknie, że koszty obejmujące wydatki Skarbu Państwa z tego tytułu ponosi oskarżony (art. 626 § 1 i 2 k.p.k.).

**Postanowienie SN z 21.01.2010 r., WZ 54/09,
OSNWK 2010/7, poz. 59, LEX nr 584047**

Wobec braku *gravamen*, oskarżycielka prywatna jest osobą nieuprawnioną do wniesienia środka odwoławczego od postanowienia o zwolnieniu skazanego od wyłożenia opłaty od kasacji.

Postanowienie SN z 29.01.2009 r., III KZ 136/08, LEX nr 486198

Oskarżyciel posiłkowy – z braku *gravamen* – nie ma uprawnienia do zaskarżenia orzeczenia na korzyść oskarżonego.

**Postanowienie SN z 23.09.2008 r., I KZP 21/08,
OSNWK 2008/10, poz. 80, LEX nr 446705**

Jeśli obrońca oskarżonego nie posiada interesu prawnego do złożenia wniosków o tymczasowe aresztowanie innego współoskarżonego, tym bardziej nie ma takiego interesu do zaskarżenia orzeczeń, mocą których jego wnioski pozostawiono bez rozpoznania. Jest on zatem osobą nieuprawnioną do złożenia środków odwoławczych, dlatego na zasadzie art. 430 § 1 k.p.k. należało zażalenia pozostawić bez rozpoznania.

**Postanowienie SA w Katowicach z 28.11.2007 r., II AKz 808/07,
OSAKSO 2008/1, poz. 17, s. 18, LEX nr 446685**

Niedopuszczalne jest zaskarżenie przez oskarżonego postanowienia sądu pierwszej instancji wydanego w toku procesu o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu, albowiem dopiero przesądzenie w orzeczeniu kończącym postępowanie o obciążeniu oskarżonego kosztami postępowania karnego aktualizuje jego interes, o którym mowa w art. 425 § 3 k.p.k. w kwestionowaniu wysokości tych kosztów. Postanowienie Sądu pierwszej instancji o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu w jakimkolwiek stopniu nie godzi w interesy oskarżonego. Wydanie takiego postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu rodzi stosunek prawny wyłączenie między Skarbem Państwa i biegłym. Nie dotyczy ono w ogóle praw lub interesów oskarżonego. Wszak w takiej sytuacji, zgodnie z art. 619 § 1 k.p.k., wydatek w postaci wynagrodzenia biegłego, tak jak i należności świadków, tłumaczy, czy też obrońcy z urzędu, wykląda tymczasowo Skarb Państwa, a nie oskarżony. Takie rozstrzygnięcie nie narusza więc jego praw i nie szkodzi jego interesom (art. 425 § 3 k.p.k.). Wszak na tym etapie postępowania nie wiadomo jeszcze, kto, w jakiej części i zakresie zostanie obciążony kosztami postępowania.

Postanowienie SA w Katowicach z 16.05.2007 r., II AKz 282/07, LEX nr 312551

Zgodnie z art. 425 § 3 k.p.k. odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. jest rozstrzygnięciem jednoznacznie korzystnym dla podejrzanego. Brak tzw. *gravamen* czyni niedopuszczalnym z mocy ustawy zażalenie skarżącego na postanowienie o umorzeniu wobec niego śledztwa.

**Postanowienie SN z 22.03.2007 r., IV KO 14/07,
OSNwSK 2007, poz. 676, LEX nr 467536**

Obrońca skazanego nie ma *gravamen* do tego, aby domagać się wprowadzenia do opisu czynu nowych, a niekorzystnych z punktu widzenia tego skazanego, okoliczności, określających jedną z form popełnienia przestępstwa.

Postanowienie SN z 28.11.2006 r., V KK 215/06, LEX nr 202275

Zaskarżona decyzja będzie naruszała prawa skarżącego tylko wtedy, gdy wprost (bezpośrednio) wywołuje niekorzystne dla niego skutki. W tej sytuacji rozstrzygnięcie dotyczące jednego z podejrzanych (oskarżonych) nie może być uznane za naruszające prawa innego.

Z uzasadnienia postanowienia SN z 12.09.1978 r.,
VI KRN 231/78, OSNKW 1979/1–2, poz. 15, LEX nr 19488,
oraz z uzasadnienia postanowienia SN z 29.05.2003 r.,
I KZP 17/03, OSNKW 2003/7–8, poz. 70, LEX nr 79764

Oskarżony stosownie do art. 374 § 3 k.p.k. [z 1969 r.; obecnie art. 425 § 3 k.p.k. – przyp. aut.] może skarżyć rozstrzygnięcie naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Decydują zatem konkretne okoliczności sprawy, przez pryzmat których oceniać należy, czy rodzaj i skutki skazania na określonej w wyroku karę w odczuciu i przekonaniu oskarżonego szkodzą jego interesom. Jeżeli zatem, w przekonaniu oskarżonego, skazanie go na karę rodzajowo łagodniejszą w istocie rzeczy, na tle całokształtu okoliczności danej sprawy, czyni dlań tę karę bardziej dolegliwą (np. w sferze warunków i trybu jej wykonania, skutków, obstrzeżeń itp. dodatkowych elementów) od odpowiednio dawkowanej kary wprawdzie rodzajowo surowszej, lecz praktycznie mniej dolegliwej, to okoliczność ta daje temuż oskarżonemu legitymację procesową do wniesienia środka odwoławczego.

Z uzasadnienia postanowienia SN (7) z 19.11.1976 r.,
U 4/76, OSNKW 1977/1–2, poz. 3, LEX nr 19214

6. KIERUNEK ZASKARŻANIA

Z § 4 komentowanego przepisu wynika, że **oskarżyciel publiczny może wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego**. Wynika to z założenia, że oskarżyciel publiczny jako strona działa w procesie we własnym imieniu, ale nie na własną rzecz, gdyż reprezentuje interes społeczny. Dlatego też nie musi mieć *gravamen* w zaskarżeniu orzeczenia lub zarządzenia. Natomiast *a contrario* z § 4 komentowanego przepisu należy wyprowadzić wniosek, że **pozostałe strony mogą wnieść środek odwoławczy tylko w kierunku zgodnym z pełnioną funkcją procesową**, tj. ścigania lub obrony. Stąd też oskarżony i jego obrońca mogą wnieść środek odwoławczy tylko na korzyść oskarżonego, a oskarżyciel posiłkowy i oskarżyciel prywatny mogą wnieść środek odwoławczy tylko na niekorzyść oskarżonego, gdyż realizują w procesie funkcje

ściągania obok lub zamiast oskarżyciela publicznego. W środku odwoławczym wnoszonym przez te strony nie jest więc wymagane wskazywanie kierunku zaskarżenia, tj. czy apelacja lub zażalenie wnoszone są na korzyść, czy na niekorzyść oskarżonego, gdyż ten kierunek wynika z podmiotowości skarżącego. Dlatego też do wymogów formalnych środka odwoławczego ustawodawca nie zaliczył obowiązku wskazania kierunku zaskarżenia. W związku z tym za swoiste *superfluum* należy uznać spotykane w praktyce wskazywanie w środku odwoławczym kierunku zaskarżenia, np. gdy obrońca w apelacji wskazuje, że zaskarża wyrok na korzyść oskarżonego, choć zgodnie z pełnioną funkcją obrony na niekorzyść oskarżonego w ogóle nie może wnieść środka odwoławczego (art. 86 § 1 k.p.k.); czy też gdy pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego podaje w apelacji, że zaskarża wyrok na niekorzyść oskarżonego, skoro zgodnie z pełnioną funkcją tylko w takim kierunku może wnieść środek odwoławczy. Natomiast oskarżyciel publiczny, skoro – jak wynika z komentowanego przepisu – może wnieść środek odwoławczy zarówno na niekorzyść, jak i na korzyść oskarżonego, powinien w środku odwoławczym wskazać kierunek zaskarżenia. Niewskazanie kierunku zaskarżenia nie jest jednak brakiem formalnym środka odwoławczego, wymagającym wezwania wnoszącego do jego uzupełnienia w trybie i ze skutkami, o których mowa w art. 120 § 1 i 2 w zw. z art. 429 § 2 k.p.k. W środku odwoławczym pochodzącym od oskarżyciela publicznego kierunek zaskarżenia będzie możliwy zawsze do ustalenia na podstawie zarzutów i wniosków odwoławczych.



ORZECZNICTWO

Oskarżyciel posiłkowy może podejmować czynności procesowe tylko na niekorzyść oskarżonego.

Postanowienie SN z 6.05.2008 r., II KZ 20/08, LEX nr 393945

**ART. 426. [ZASKARŻANIE ORZECZEŃ WYDANYCH
W POSTĘPOWANIU ODWOŁAWCZYM]**

§ 1.¹ Od orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Od wydanego na skutek zażalenia postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, w tym w zakresie zastrzeżenia, o którym mowa w art. 257 § 2, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej, zawieszeniu postępowania oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów, chyba że zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu.

**PRZEPISY POWIĄZANE:**

art. 425 § 1, art. 444, 459 § 1 i 2 k.p.k.

**ZASADA DWUINSTANCYJNOŚCI
POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO**

Komentowany przepis w § 1 formułuje **zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego**. Zasada ta oznacza, że **od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego po rozpoznaniu środka odwoławczego nie przysługuje już dalszy środek odwoławczy**. Dlatego też takiego

¹ Art. 426 § 1 częściowo został uznany za niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucją RP w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2011 r. Nr 48, poz. 246), przez pkt 1 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2015 r., sygn. akt K 34/12 (Dz. U. z 2015 r. poz. 290). Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.

orzeczenia nie można skutecznie zaskarżyć, a w wypadku podjęcia takiej próby pismo kreujące taki środek odwoławczy pozostawiane jest w aktach sprawy bez nadania mu dalszego biegu.

Wyjątek od niezaskarżalności orzeczeń wydanych po rozpoznaniu środka odwoławczego wprowadza ustawodawca w § 2, ale tylko w jednym przypadku. Dotyczy on sytuacji, w której sąd odwoławczy – rozpoznając zażalenie prokuratora na postanowienie sądu o nieuwzględnieniu wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania – zmienia zaskarżone postanowienie i stosuje tymczasowe aresztowanie. Wówczas na postanowienie sądu odwoławczego, który po rozpoznaniu zażalenia zastosował tymczasowe aresztowanie, przysługuje nadal zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.

Wprowadzenie tego uregulowania wynikało z wykonania przez ustawodawcę zalecenia zawartego w postanowieniu sygnalizacyjnym TK z 9.11.2009 r., S 7/09, OTK-A 2009/10, poz. 154, dotyczącego przyznania podejrzanemu, wobec którego sąd odwoławczy, po rozpoznaniu zażalenia prokuratora na postanowienie sądu rejonowego o nieuwzględnieniu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, zastosował ten środek zapobiegawczy, prawa do zaskarżenia takiego postanowienia.

Ustawodawca wprowadził jednak w art. 426 § 2 k.p.k. szerszy zakres przedmiotowy zaskarżenia postanowień sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na skutek zażalenia niż wynikający z sygnalizacji Trybunału Konstytucyjnego. Zawarty w art. 426 § 2 *in principio* k.p.k. zwrot „o zastosowaniu tymczasowego aresztowania” obejmuje zarówno zastosowanie takiego środka po raz pierwszy, każde kolejne jego zastosowanie, jak i przedłużenie jego stosowania. Dlatego też zaskarżalność postanowień sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na skutek zażalenia będzie dotyczyć następujących sytuacji procesowych:

- 1) w postępowaniu przygotowawczym, gdy sąd nie uwzględnił wniosku prokuratora o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania, a zażalenie uwzględnił sąd odwoławczy;
- 2) w postępowaniu sądowym, gdy sąd pierwszej instancji uchylił tymczasowe aresztowanie albo nie uwzględnił wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania lub nie przedłużył stosowania tego

środka zapobiegawczego i na to postanowienie wniesiono zażalenie, które sąd odwoławczy uwzględnił i zastosował tymczasowe aresztowanie lub przedłużył jego stosowanie.

W wyniku nowelizacji z 7.07.2022 r. dokonano zmiany art. 426 § 2 k.p.k. przez wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na zastrzeżenie, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k., tj. że tymczasowe aresztowanie ulegnie zmianie pod warunkiem złożenia w określonym terminie poręczenia majątkowego. W dotychczasowym stanie prawnym nie przysługiwało w tym zakresie zażalenie. Po nowelizacji przepis ten może mieć zastosowanie, gdy sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie na postanowienie o odmowie zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania i je uwzględnia w ten sposób, że stosuje albo przedłuża tymczasowe aresztowanie, ale wprowadza też zastrzeżenie, że ten środek zapobiegawczy ulegnie zmianie na poręczenie majątkowe, gdy w określonym terminie złożone zostanie poręczenie majątkowe. W takim układzie procesowym dopuszczalne jest zaskarżenie postanowienia sądu odwoławczego w części dotyczącej zastrzeżenia o poręczeniu majątkowym. W tej części zaskarżenie rozstrzygnięcia o zastosowaniu poręczenia majątkowego może nastąpić tylko na niekorzyść oskarżonego, albowiem w wypadku uwzględnienia zażalenia warunkowe tymczasowe aresztowanie będzie bezwarunkowe. W przedstawionym powyżej układzie procesowym oskarżonemu lub obrońcy nadal przysługuje zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego w zakresie rozstrzygnięcia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania (art. 426 § 2 *in principio* k.p.k.). Nie przysługuje natomiast zażalenie tylko co do rodzaju lub rozmiaru poręczenia majątkowego, np. co do wysokości kwoty poręczenia, gdyż ustawodawca obecnie wprowadzając dopuszczalność zażalenia, odniósł je tylko do „zastrzeżenia”, a nie do jego charakteru.

Natomiast nie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie poręczenia majątkowego zastosowanego na skutek zażalenia, gdy sąd stosuje ten środek zapobiegawczy, ale w innym niż powyżej wskazanym układzie procesowym. Chodzi tu o trzy sytuacje. Pierwsza, gdy sąd odwoławczy po rozpoznaniu zażalenia na postanowienie o niezastosowaniu albo nieprzedłużeniu tymczasowego aresztowania zmienia je i stosuje tylko poręczenie majątkowe (art. 426 § 1 k.p.k. i *a contrario* z art. 426 § 2 *in principio* k.p.k.). Druga sytuacja,

gdy sąd odwoławczy po rozpoznaniu zażalenia na postanowienie o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania zmienia je i stosuje tylko poręczenie majątkowe (art. 426 § 1 i *a contrario* z art. 426 § 2 *in principio*). Trzecia sytuacja, gdy sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie na zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania i je częściowo uwzględnia, gdyż pomimo utrzymania w mocy decyzji o tymczasowym aresztowaniu wprowadza zastrzeżenie o jego zmianie na poręczenie majątkowe pod warunkiem złożenia w określonym terminie poręczenia majątkowego (art. 257 § 2 k.p.k.). W tej ostatniej sytuacji wykładnia literalna znowelizowanego art. 426 § 2 k.p.k. prowadzi do stwierdzenia, że skoro zaskarżalność zastrzeżenia, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k. powiązana została z postanowieniem sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, to w innych układach procesowych rozstrzygnięcie o zastrzeżeniu jest niezaskarżalne.

W zakresie zaskarżalności postanowienia sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania oraz zastrzeżenia, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k., w przepisie art. 426 § 2 k.p.k. wprowadzono tzw. **instancję poziomą (zaskarżalność poziomą)**.

Natomiast w dalszej części przepisu art. 426 § 2 k.p.k. przewidziano możliwość zaskarżenia postanowień sądu odwoławczego wydawanych **w toku** postępowania odwoławczego. Chodzi tu o sytuacje, w których w związku z wniesionym środkiem odwoławczym toczy się postępowanie przed sądem odwoławczym i w czasie jego trwania zachodzi konieczność przeprowadzenia obserwacji, zastosowania środka zapobiegawczego, nałożenia kary porządkowej, zawieszenia postępowania lub orzeczenia po raz pierwszy o kosztach procesu. Z przepisu tego wynika, że poza kwestią kosztów przedmiotem zażalenia może być tylko rozstrzygnięcie pozytywne, natomiast zażalenie nie przysługuje na rozstrzygnięcie negatywne (odmowne). Ponadto zażalenie przysługuje także na orzeczenie w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy. Użyty tu zwrot „po raz pierwszy” nakazuje przyjąć, że przedmiotem zaskarżenia może być nie tylko *stricte* postanowienie, jako odrębna decyzja procesowa, o której mowa w tym przepisie, lecz także rozstrzygnięcie o kosztach procesu zawarte w wyroku sądu odwoławczego. Choć takie rozstrzygnięcie stanowi element składowy wyroku (art. 626 § 1 k.p.k.),

to jednak ma samodzielny byt, skoro może być przedmiotem odrębnego zaskarżenia w formie zażalenia (art. 460 zdanie drugie k.p.k.). *De facto* ma ono formę postanowienia, które zawarte jest w wyroku. Ponadto zaskarżeniu podlegają także rozstrzygnięcia sądu odwoławczego o kosztach procesu wydane przed merytorycznym rozpoznaniem sprawy, np. o przyznaniu biegłemu wynagrodzenia za sporządzenie opinii, oraz postanowienia uzupełniające, jeżeli w orzeczeniu kończącym postępowanie nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach, jak również gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości (art. 626 § 2 k.p.k.). Natomiast zwrot „po raz pierwszy” wyłącza dopuszczalność zaskarżenia postanowienia sądu odwoławczego wydanego w przedmiocie kosztów procesu na skutek kontroli odwoławczej, np. po rozpoznaniu zażalenia na orzeczenie o kosztach procesu wydane przez sąd pierwszej instancji. Pojęcie kosztów procesu obejmuje koszty wymienione w art. 616 k.p.k.



ORZECZNICTWO

Wymóg dwuinstancyjności w polskim procesie należy traktować w znaczeniu formalnym, a nie materialnym, co rozumieć wypada jako istnienie procedury umożliwiającej dwukrotne rozpoznanie sprawy.

Postanowienie SN z 28.09.2022 r., II KK 599/21, LEX nr 3490559

Na postanowienie sądu odwoławczego o uchyleniu środka zapobiegawczego, wydane z urzędu lub na wniosek w toku postępowania odwoławczego, zażalenie nie przysługuje (art. 426 § 2 k.p.k.). Wprawdzie postanowienie sądu odwoławczego o uchyleniu tymczasowego aresztowania mieści się w kategorii postanowień, o których mowa w art. 252 § 1 k.p.k., to jednak norma tam zawarta ma charakter ogólny względem normy wyinterpretowanej z treści art. 426 § 2 k.p.k. w związku z art. 426 § 1 k.p.k.

Gdy sąd odwoławczy nie uwzględni wniosku oskarżonego o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego, złożonego w trybie art. 254 § 1 k.p.k., to choć § 3 tego przepisu dopuszcza zaskarżalność poziomą, to nie podlega ono zaskarżeniu do innego składu tego sądu, pomimo spełnienia warunku temporalnego, gdyż nie jest to postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego, o którym mowa art. 426 § 2 k.p.k.

Postanowienie SN z 31.03.2021 r., I KZP 10/20, OSNK 2021/4, poz. 17

Wprowadzona do postępowania karnego możliwość wnoszenia zażalenia na postanowienie o kosztach procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy (art. 1 ustawy z 12.06.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, zmieniającej brzmienie przepisu art. 426 § 2 k.p.k. z dnia 1.09.2015 r., Dz.U. poz. 1185) nie uniemożliwia stronie uprawnionej do wniesienia kasacji, zamieszczania w niej, obok innych zarzutów, także zarzutów dotyczących tych kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy.

**Wyrok SN z 12.04.2017 r., V KK 382/16,
OSNKW 2017/8, poz. 49, LEX nr 2298317**

Kontrolę instancyjną wyroku wydanego w trybie określonym w art. 343 k.p.k., poza modyfikacją wynikającą z art. 434 § 3 k.p.k. [przepis ten został uchylony – przyp. aut.], przeprowadza się na zasadach ogólnych.

**Uchwała SN (7) z 25.09.2013 r., I KZP 5/13,
OSNKW 2013/11, poz. 92, LEX nr 1371922**

Na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej (art. 105 § 1 k.p.k.), w jego własnym orzeczeniu, zażalenie nie przysługuje (art. 105 § 4 k.p.k. w zw. z art. 426 § 1 i 2 k.p.k.).

**Postanowienie SN z 29.12.2010 r., WZ 58/10,
OSNKW 2011/2, poz. 11, LEX nr 686690**

Kodeks postępowania karnego nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia wydanego przez sąd w następstwie rozpoznania zażalenia na postanowienie prokuratora o umorzeniu śledztwa.

**Postanowienie SN z 8.01.2007 r., WZ 53/06,
OSNwSK 2007, poz. 96, LEX nr 459685**

Użyte w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] określenie „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” dotyczy zarówno zastosowania w toku postępowania odwoławczego takiego środka po raz pierwszy, każdego kolejnego zastosowania środka zapobiegawczego, jak i zastosowania takiego środka na dalszy okres, jeśli z uwagi na charakter środka należy określić czas jego trwania.

**Uchwała SN z 26.09.2002 r., I KZP 32/02,
OSNKW 2002/11–12, poz. 97, LEX nr 54952**

Postanowieniem sądu odwoławczego „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” jest także postanowienie o przedłużeniu stosowania aresztowania tymczasowego, dlatego postanowienie to podlega zaskarżeniu (art. 426 § 3 k.p.k. [obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.]).

**Postanowienie SA w Krakowie z 15.02.2001 r., II AKz 13/01,
KZS 2001/2, poz. 31, Prok. i Pr.-wkł. 2001/9, poz. 24, LEX nr 46917**

Wniesienie środka odwoławczego od orzeczeń wymienionych w art. 426 § 1 k.p.k. nie wywołuje żadnych skutków prawnych i nie obliguje sądu do podjęcia jakichkolwiek czynności procesowych, w tym także określonych w art. 429 § 1 k.p.k. Przepis ten jest adresowany do sądu pierwszej instancji (tj. prezesa tego sądu i przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego), nie zaś do sądu odwoławczego. Po wpłynięciu odwołania od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego na skutek odwołania – o ile orzeczenie to nie należy do postanowień wymienionych w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] – wystarczające jest poprzestanie na wydaniu przez przewodniczącego wydziału sądu odwoławczego stosownego zarządzenia o charakterze administracyjno-porządkowym (np. o załączeniu pisma do akt sprawy, zwróceniu nadawcy, przesłaniu innemu właściwemu organowi itp.) i poinformowaniu nadawcy o sposobie załatwienia pisma.

**Postanowienie SN z 13.06.2000 r., III KZ 61/00,
Prok. i Pr.-wkł. 2000/11, poz. 8, LEX nr 43884**

Użyty w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] termin „zastosowanie” należy rozumieć „szeroko”, także jako określenie w postanowieniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania okresu, do którego ma ono trwać. Sądem właściwym do rozpoznania zażalenia na postanowienie o przedłużeniu okresu tymczasowego aresztowania jest sąd odwoławczy, który przedłużył areszt tymczasowy, orzekający w innym równorzędnym składzie.

**Postanowienie SN z 15.07.1999 r., V KZ 40/99,
OSNKW 1999/9–10, poz. 59, LEX nr 37476**

ROZDZIAŁ II

WARUNKI SKUTECZNEGO WNIESIENIA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

ART. 427. [ELEMENTY ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO.
PREKLUZJA DOWODOWA]

§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga.

§ 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie.

§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

§ 3a. W środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu, chyba że okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego, lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g Kodeksu karnego.

§ 4–5. (uchylone)



PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 119 § 1 i 2, art. 425 § 2–4, art. 428 § 1, art. 447 § 1–4 k.p.k.

1. BUDOWA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

Komentowany przepis określa wymogi dotyczące treści środka odwoławczego. Należy go odczytać łącznie z art. 428 § 1 k.p.k., co oznacza, że środek odwoławczy zawsze ma formę pisemną. Dlatego też trzeba odwołać się jeszcze do art. 119 k.p.k., który wskazuje wymogi formalne pisma procesowego. Skarżący, aby prawidłowo sporządzić środek odwoławczy, powinien spełnić wymogi określone w art. 119 § 1 i 2 oraz w art. 427 § 1 i 2 k.p.k. Na podstawie tych przepisów środek odwoławczy powinien zawierać następujące elementy:

1. **Oznaczenie sądu, do którego jest skierowany** (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.). Zgodnie z art. 428 § 1 k.p.k. środek odwoławczy **wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie**. Trzeba jednak jeszcze uwzględnić treść art. 425 § 1 i art. 426 § 1 k.p.k., że **od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji środek odwoławczy przysługuje do sądu odwoławczego**. W wypadku wnoszenia apelacji sądem odwoławczym – zgodnie z zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego – jest sąd wyższego rzędu nad sądem, który wydał zaskarżony wyrok. W strukturze sądów powszechnych, wynikającej z ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.), sądem wyższego rzędu, gdy w pierwszej instancji orzekał sąd rejonowy, jest sąd okręgowy, a gdy orzeczenie wydał sąd okręgowy – sąd apelacyjny (art. 25 § 3 i art. 26 k.p.k.). W przypadku wnoszenia zażalenia sądem odwoławczym jest także sąd wyższego rzędu, ale też w przypadkach wskazanych w ustawie ten sam sąd w innym składzie (tzw. instancyjność pozioma), np. art. 254 § 3 k.p.k. Środek odwoławczy składa się w sądzie, który wydał zaskarżone rozstrzygnięcie (art. 428 § 1 k.p.k.). Na poziomie tego sądu odbywa się bowiem wstępna kontrola skuteczności wniesienia tego środka co do dopuszczalności, terminowości i legitymacji do zaskarżenia, a także spełnienia wymogów formalnych (art. 429 § 1 i 2 k.p.k.). Dopiero po pozytywnym sprawdzeniu tych warunków środek odwoławczy przekazywany jest sądowi odwoławczemu (art. 448 § 1 *in fine* k.p.k.).

Dlatego też wynikający z art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k. wymóg oznaczenia sądu, do którego jest kierowany środek odwoławczy, zostanie spełniony przez wskazanie jako adresata sądu odwoławczego, ale za pośrednictwem sądu pierwszej instancji.

2. **Oznaczenie sprawy, której dotyczy** (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.). Wymóg ten oznacza konieczność wskazania sprawy w znaczeniu procesowym, a więc przedmiotu procesu, którym jest kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucane mu przestępstwo. Identyfikacja sprawy następuje więc przez **wskazanie imienia i nazwiska oskarżonego oraz zarzucanego mu czynu**. Można też dodatkowo podać oznaczenie sprawy w ewidencji ksiąg biurowych sekretariatu sądu, czyli tzw. sygnaturę akt.
3. **Oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo, a także – jeżeli środek odwoławczy jest pierwszym pismem złożonym w sprawie – numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub oświadczenie o ich nieposiadaniu** (art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k.). Należy wskazać dane strony skarżącej, a gdy apelację wnosi przedstawiciel procesowy strony, tj. obrońca lub pełnomocnik, trzeba podać jego dane oraz dane strony, którą reprezentuje. W tym ostatnim przypadku skarżącym jest także strona, w której imieniu środek odwoławczy sporządza i wnosi obrońca lub pełnomocnik.
4. **Treść wniosku lub oświadczenia** (art. 119 § 1 pkt 3 k.p.k.). Odnośnie do środka odwoławczego z tego przepisu należy spełnić wymóg dotyczący podania treści oświadczenia. Chodzi tu o wskazanie nazwy środka odwoławczego w postaci zażalenia lub apelacji. Natomiast podanie „w miarę potrzeby z uzasadnieniem” należy odnieść do art. 427 § 1 i 2 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że obowiązek sporządzenia uzasadnienia środka odwoławczego spoczywa na oskarżycielu publicznym, obrońcy i pełnomocniku. Pozostałe strony mogą sporządzić uzasadnienie, ale nie muszą.
5. **Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia** (art. 427 § 1 k.p.k.). Termin „rozstrzygnięcie” występuje w tym przepisie w dwóch znaczeniach, tj. co do rodzaju rozstrzygnięcia i co do zakresu zaskarżenia. Pierwsze znaczenie to rodzaj rozstrzygnięcia, tj. wyrok, postanowienie albo zarządzenie. Nazwę tego rozstrzygnięcia trzeba podać w środku odwoławczym. Jednak nie chodzi tu tylko ogólnie o rozstrzygnięcie, ale o rozstrzygnięcie w danej sprawie. Dlatego też konieczna jest jego

identyfikacja, co wymaga podania nazwy organu, który je wydał, i daty wydania. Jednakże orzeczenie, a także zarządzenie, zgodnie z art. 425 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., można zaskarżyć w całości lub w części. Z tego względu drugie znaczenie terminu „rozstrzygnięcie” odnosi się do zakresu zaskarżenia. W wypadku zaskarżenia wyroku trzeba odwołać się do art. 447 § 1–3 k.p.k., z którego wynika, że w sytuacji zaskarżenia wyroku co do winy zakresem zaskarżenia objęta zostaje z mocy ustawy całość wyroku, czyli wszystkie zawarte w nim rozstrzygnięcia, natomiast gdy skarżący nie kwestionuje winy, tylko inne rozstrzygnięcia, to zawsze zaskarża wyrok w części. Wówczas jednak, zgodnie z art. 447 § 2 i 3 w zw. z art. 425 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., powinien wskazać w środku odwoławczym, w jakiej części skarży wyrok. Można go zaskarżyć tylko co do kary, co do środka karnego lub innych rozstrzygnięć, np. środków kompensacyjnych, zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet kary. Jednakże w wypadku zaskarżenia wyroku co do kary albo co do środka karnego, środka kompensacyjnego albo przepadku działają domniemania określone w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. W wypadku postanowienia zaskarżenie „w całości” dotyczyć będzie wszystkich rozstrzygnięć w nim zawartych, natomiast „w części” – tylko niektórych z nich, np. w postanowieniu o przedłużeniu tymczasowego aresztowania można zaskarżyć tylko okres, na który areszt tymczasowy został przedłużony, nie można zaś kwestionować zasadności jego stosowania. Wówczas zaskarżenie postanowienia nastąpi w części dotyczącej okresu przedłużenia tymczasowego aresztowania.

W **sprawach prostych** – z jednym oskarżonym i jednym zarzucanym czynem – „całość rozstrzygnięcia” obejmuje wszystkie składniki (poszczególne rozstrzygnięcia) zawarte w wyroku.

W **sprawach złożonych** – tzn. takich, w których występuje więcej oskarżonych niż jeden lub więcej jest zarzucanych czynów niż jeden – zaskarżenie wyroku może nastąpić co do wszystkich oskarżonych i co do wszystkich zarzucanych czynów lub co do niektórych oskarżonych i niektórych z zarzucanych czynów. W tym ostatnim wypadku, choć w stosunku do całego wyroku zaskarżona zostaje tylko jego część w zakresie podmiotowym lub przedmiotowym, zaskarżenie można jednak traktować jako dotyczące całości wyroku, jeżeli obejmuje wszystkie rozstrzygnięcia w stosunku do określonego oskarżonego

lub wszystkie rozstrzygnięcia co do określonego, przypisanego oskarżonemu czynu i w stosunku do takiego rozstrzygnięcia można mówić o całości lub części wyroku. W takiej sytuacji podanie w środku odwoławczym zakresu zaskarżenia będzie wymagało wskazania dwóch zakresów zaskarżenia, tj. części podmiotowej lub przedmiotowej wyroku, która podlega zaskarżeniu, a więc którego z oskarżonych lub którego z czynów zarzucanych lub przypisanych dotyczy apelacja, a następnie określenia zakresu zaskarżenia co do rozstrzygnięć dotyczących poszczególnych zaskarżonych czynów, tzn. czy zaskarżenie dotyczy wszystkich (całości) rozstrzygnięć związanych z danym czynem (zaskarżenie w całości – co do winy), czy tylko niektórych z tych rozstrzygnięć (zaskarżenie w określonej części, np. tylko co do kary). W sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo należy wyodrębnić w apelacji (wskazać) każdy zaskarżony czyn lub osobę oskarżonego, gdyż w tych sprawach odrębne i samodzielne są rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej za każdy z zarzucanych czynów (w sprawach złożonych przedmiotowo) lub co do każdego oskarżonego (w sprawach złożonych podmiotowo). Oznacza to, że choć nazwa rozstrzygnięcia „wyrok” sugeruje o wydaniu jednej decyzji, to w rzeczywistości tyle jest decyzji o przedmiocie procesu, ile jest czynów lub oskarżonych objętych wyrokiem. Termin „wyrok” jest nazwą konwencjonalną, zaś w znaczeniu procesowym oznacza rozstrzygnięcie o przedmiocie procesu. Zatem w jednym dokumencie nazwanym umownie „wyrok” w sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo jest tyle wyroków (w znaczeniu procesowym jako rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu), ile jest zarzucanych czynów lub oskarżonych. Oznacza to, że w tych sprawach, gdy skarżący zaskarża dwa lub więcej rozstrzygnięć co do dwóch lub więcej przypisanych czynów albo co do dwóch lub więcej oskarżonych, to *de facto* wnosi tyle apelacji (apelacja rozumiana jako środek odwoławczy), ile czynów lub oskarżonych obejmuje zaskarżeniem, choć może to uczynić w jednym piśmie procesowym nazwanym „apelacja”. Zatem wówczas należy w tym jednym piśmie oddać to, że wnoszona jest więcej niż jedna apelacja, co wymaga wskazania poszczególnych czynów lub oskarżonych, co do których każda z tych apelacji jako środek odwoławczy jest wnoszona, następnie co do każdego czynu lub oskarżonego wskazać zakres zaskarżenia (w całości lub w części),

sformułować odrębne zarzuty oraz oddzielne wnioski odwoławcze, chyba że są one takie same co do więcej niż jednego czynu lub co do współoskarżonych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że w sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo o liczbie środków odwoławczych decyduje przedmiotowy lub podmiotowy zakres zaskarżenia. Jeżeli zatem w jednym piśmie procesowym substratem zaskarżenia objęte są dwa lub więcej rozstrzygnięcia zawarte w wyroku co do dwóch lub więcej przedmiotów lub podmiotów procesu, to należy uznać, że co do każdego z nich wniesiony został środek odwoławczy. W takim układzie procesowym nazwa pisma procesowego ma podwójne znaczenie, tj. spełnia wymóg intytulacji pisma oraz wskazuje na zaskarżenie każdego z tych rozstrzygnięć (postanowienie SN z 11.07.2019 r., III KZ 17/19, OSNKW 2019/8, poz. 47). Jeżeli zatem w sprawie złożonej przedmiotowo, np. dwa czyny, obrońca w jednym piśmie procesowym nazwanym „apelacja” zaskarżył wyrok co do obu czynów, to *de facto* wniósł dwa środki odwoławcze (dwie apelacje), które podlegają łącznemu rozpoznaniu, ale odrębnie co do każdego z zaskarżonych czynów.

Np.

Przykładowo, gdy w sprawie występuje dwóch oskarżonych, w apelacji należy wskazać, czy jest ona wnoszona w stosunku do jednego, czy obu oskarżonych (**zakres podmiotowy zaskarżenia**), a następnie określić, czy zarzucany lub przypisany oskarżonemu czyn zostaje zaskarżony w całości, czy w części (**zakres przedmiotowy zaskarżenia**). Natomiast w sprawie złożonej przedmiotowo (więcej niż jeden czyn) w apelacji należy najpierw wskazać zakres zaskarżenia w stosunku do zarzucanych lub przypisanych czynów, a więc czy zaskarżeniu podlegają rozstrzygnięcia co do wszystkich czynów, czy też co do niektórych z nich, a następnie określić zakres zaskarżenia co do poszczególnych zaskarżonych czynów. Przykładowo, zaskarżenie wyroku w stosunku do czynów opisanych w pkt I i III wyroku (bez zaskarżenia czynu z pkt II), a następnie wskazanie zakresu zaskarżenia co do tych czynów, np. zaskarżenie wyroku co do tych czynów w całości albo co do czynu I w całości, a co do czynu III w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym.

Jednakże wskazany przez skarżącego w środku odwoławczym zakres zaskarżenia podlega rozszerzeniu z woli ustawodawcy przez niewzruszalne

domniemania prawne dotyczące wyłącznie apelacji. Pierwsze domniemanie oznacza, że apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku (art. 447 § 1 k.p.k.). Drugie domniemanie powoduje, że apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych (art. 447 § 2 k.p.k.). Trzecie domniemanie sprawia, że apelację co do środka karnego uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach karnych; apelacja co do środka kompensacyjnego zwrócona jest co do całości rozstrzygnięcia o tym środku, a apelacja co do przypadku obejmuje całość rozstrzygnięcia dotyczącego przypadku (art. 447 § 3 k.p.k.).

Zob. → komentarz do tych przepisów.

6. **Sformułowanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu** (art. 427 § 1 k.p.k.). Zarzut odwoławczy to twierdzenie skarżącego o zaistniałym uchybieniu. Ustawodawca w art. 438 k.p.k. określił zbiorczo rodzaje tych uchybień, które mogą odnosić się do prawa materialnego, prawa procesowego, ustaleń faktycznych czy rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka. Dlatego też przy formułowaniu zarzutu odwoławczego skarżący powinien najpierw wskazać rodzaj uchybienia według katalogu uchybień zawartych w art. 438 k.p.k. (np. zarzucam obrazę przepisów prawa materialnego); natomiast nie ma ustawowego wymogu powołania odpowiedniej podstawy z art. 438 k.p.k. Następnie w środku odwoławczym należy sprecyzować, o jakie konkretnie uchybienie chodzi w ramach danego rodzaju uchybień, np. zarzucam obrazę przepisów prawa materialnego (rodzaj uchybienia) polegającą na błędnej wykładni art. 279 § 1 k.p.k. (konkretyzacja uchybienia). W wypadku zaistnienia uchybienia w postaci tzw. bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. wystarczy wskazać, o jakie uchybienie chodzi.
7. **Wniosek odwoławczy, czyli podanie, czego domaga się skarżący** (art. 427 § 1 k.p.k.). Wniosek powinien zostać dostosowany do rodzaju zaskarżonego orzeczenia oraz do rodzaju orzeczenia sądu odwoławczego, które ten sąd może wydać w związku z podniesionymi zarzutami i ustawowym ograniczeniem w zakresie kasatoryjnego orzekania. W wypadku zaskarżenia wyroku Kodeks postępowania

karnego ogranicza merytoryczne orzekanie sądu odwoławczego regułą *ne peius*. Skarżący z uwagi na tę regułę nie może więc domagać się we wniosku odwoławczym skazania oskarżonego, który w pierwszej instancji został uniewinniony lub co do którego umorzono postępowanie (art. 454 § 1 k.p.k.). Natomiast treść zarzutów determinuje wniosek odwoławczy z uwagi na ustawowe ograniczenia kasatoryjnego orzekania zawarte w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. Przepis ten powinien zostać uwzględniony przez skarżącego przy formułowaniu wniosku odwoławczego, gdyż tylko w przypadkach w nim wskazanych sąd odwoławczy jest uprawniony do uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jeżeli żadna z tych podstaw nie występuje, to sąd odwoławczy, uwzględniając zarzut odwoławczy, zobowiązany jest wydać orzeczenie reformatoryjne. Przykładowo, gdy w apelacji od wyroku skazującego obrońca zarzucił błędną ocenę dowodów obciążających (art. 7 k.p.k.), to we wniosku odwoławczym powinien domagać się zmiany zaskarżonego wyroku w sposób przez siebie wskazany. Natomiast nie powinien formułować wniosku o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (także jako wniosku alternatywnego), gdyż w razie uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 7 k.p.k. nie zachodzi żadna z podstaw wymienionych w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. do wydania orzeczenia kasatoryjnego. Treść art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. wyklucza zatem formułowanie wniosków odwoławczych o charakterze alternatywnym co do danego rozstrzygnięcia o jednostkowym czynie. Natomiast w sprawach złożonych przedmiotowo (więcej niż jeden czyn) wniosek odwoławczy jest formułowany odrębnie co do rozstrzygnięcia o każdym czynie, a więc może mieć różny charakter albo też łącznie, jeżeli jest tożsamy co do wszystkich czynów. Skarżący może po wniesieniu środka odwoławczego zmodyfikować wniosek odwoławczy, gdyż sąd odwoławczy nie jest nim związany.

8. **Uzasadnienie środka odwoławczego** (art. 427 § 2 k.p.k.). Jest to odrębna część środka odwoławczego o charakterze motywacyjnym, w której skarżący powinien przekonać sąd odwoławczy do swoich racji, czyli zasadności zaskarżenia orzeczenia.
9. **Data i podpis sporządzającego środek odwoławczy** (art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k.). Podpis podmiotu, który sporządził środek odwoławczy, to własnoręczny, oryginalny podpis, który musi zawierać co najmniej

nazwisko, choć nie ma wymogu, by był on czytelny. Zauważyć bowiem trzeba, że w art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k. nie wskazano elementów treściowych podpisu. Wobec tego należy uznać, że podpisem w rozumieniu tego przepisu jest własnoręczny znak graficzny charakterystyczny dla osoby, od której pochodzi dany dokument.

Kodeks postępowania karnego nie wymaga od skarżącego zachowania określonej konstrukcji środka odwoławczego, odnoszącej się do budowy tego rodzaju pisma procesowego. Ważna jest bowiem treść środka odwoławczego, a nie jego szata graficzna czy rozmieszczenie poszczególnych części składowych. Przejrzysta konstrukcja środka odwoławczego ułatwia jedynie jego odczytanie, natomiast nie warunkuje jego skuteczności.

2. WSKAZANIE NA NOWE FAKTY LUB DOWODY, JEŻELI ODWOŁUJĄCY SIĘ NIE MÓGŁ POWOŁAĆ ICH W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDEM PIERWSZEJ INSTANCJI

W § 3 art. 427 wskazano na uprawnienie skarżącego do wskazania w środku odwoławczym na nowe fakty lub dowody, jednak pod warunkiem, że nie mógł on tego uczynić przed sądem pierwszej instancji. Przepis ten wprowadza ograniczoną prekluzję dowodową, gdyż dotyczy ona tylko odwołującego się. Nie ma natomiast zastosowania do innych podmiotów. Przez określenie „nowe fakty” należy rozumieć nowe okoliczności faktyczne, które wynikają ze znanych środków dowodowych. Na te fakty skarżący zwraca uwagę organowi odwoławczemu pod kątem zasadności kontrolowanego rozstrzygnięcia. Jednak ich ustalenie wymaga ponownego przeprowadzenia dowodu. Natomiast „nowe dowody” to nowe źródła dowodowe lub środki dowodowe, na podstawie których można dokonać ustaleń faktycznych. Nowe dowody prowadzą do ustalenia nowych faktów. Przepis art. 427 § 3 k.p.k. odczytany *a contrario* wskazuje na niedopuszczalność przeprowadzenia dowodu, który skarżący „mógł powołać” przed sądem pierwszej instancji. Przepis ten nie odwołuje się jednak do wiedzy o fakcie lub dowodzie (nie mówi o nieznanym dowodach), ale o możliwości jego zgłoszenia. Wobec tego prekluzją dowodową objęte zostaną przypadki, gdy odwołujący się wiedzę o dowodzie posiadał, lecz jej nie wykorzystał do zgłoszenia dowodu (np. z uwagi na taktykę obrończą),

albo gdy takiej wiedzy nie posiadał, choć informacja o dowodzie była dostępna, tylko że z niej nie skorzystał, np. w aktach znajdowała się notatka urzędowa zawierająca informację o dowodzie, która nie została wykorzystana. Ocena „możliwości” powołania nowych faktów lub dowodów następuje z perspektywy obiektywnej, nie zaś subiektywnej.

Skarżący może w środku odwoławczym powołać nowe fakty lub dowody, jeżeli dowiedział się o nich po wydaniu wyroku w pierwszej instancji, co oznacza, że wcześniej nie mógł ich powołać (przeszkoda faktyczna), albo gdy wiedział o dowodzie, ale zachodziła przeszkoda prawna do jego powołania (np. względne zakazy dowodowe), która po wydaniu wyroku ustała.

Może budzić wątpliwości, czy art. 427 § 3 k.p.k. dotyczy także braku możliwości sprecyzowania wniosku dowodowego w zakresie umożliwiającym przeprowadzenie dowodu przed sądem, np. znane są stronie personalia świadka, ale nie jest ona w stanie podać jego adresu. Wykładnia systemowa art. 427 § 3 k.p.k. przez odwołanie się do treści art. 169 § 1 k.p.k. wskazuje, że możliwość powołania dowodu należy odnieść do skonkretyzowania źródła lub środka dowodowego w ramach warunków formalnych wniosku dowodowego bez konieczności jego dalszego dookreślenia, jeżeli strona nie jest w stanie tego uczynić. Dlatego też np. podanie danych personalnych świadka jest wystarczające do zgłoszenia wniosku dowodowego, nawet jeżeli strona nie zna jego adresu. Rzeczą organu procesowego jest bowiem ustalenie miejsca pobytu, jeżeli jest to możliwe, np. w trybie art. 15 k.p.k. W takim przypadku niezgłoszenie dowodu spowoduje zaistnienie prekluzji dowodowej. Złożenie w warunkach art. 427 § 3 k.p.k. wniosku dowodowego nakłada na odwołującego się obowiązek wykazania, że nowego faktu lub dowodu nie mógł on powołać przed sądem pierwszej instancji. Chodzi tu o uprawdopodobnienie tej okoliczności w drodze tzw. dowodów swobodnych. Jednak konsekwencja niewykazania okoliczności, o której mowa w art. 427 § 3 k.p.k., lub wnioskowanie w apelacji o przeprowadzenie dowodu, który mógł zostać zgłoszony przed sądem pierwszej instancji, została bardzo ograniczona w wyniku nowelizacji z 19.07.2019 r. Wprowadzono co prawda odrębną podstawę oddalenia wniosku dowodowego złożonego po upływie terminu wynikającego z art. 427 § 3 (art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k.), ale jednocześnie dodano art. 452 § 3 k.p.k., który zakazuje oddalenia wniosku dowodowego, gdy w granicach rozpoznawanej sprawy dowód został zgłoszony na okoliczność

mającą istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. (**zob.** → komentarz do art. 452 k.p.k.). Łączne odczytanie art. 427 § 3 i art. 452 § 3 w zw. z art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. prowadzi do stwierdzenia, że prekluzja dowodowa, o której mowa w pierwszym ze wskazanych przepisów, rozciąga się obecnie tylko na okoliczności niedotyczące winy i sprawstwa, a więc obejmuje wymiar kary, środków karnych, środków kompensacyjnych, przepadek. Natomiast dowody o istotnym znaczeniu dla ustalenia sprawstwa i winy nie są objęte prekluzją dowodową. Mogą zatem zostać zawnioskowane do przeprowadzenia w apelacji także wtedy, gdy strona mogła taki dowód zgłosić przed sądem pierwszej instancji.

W zakresie, w jakim dopuszczalne jest powołanie się w apelacji na nowe fakty lub dowody, skarżący powinien zgłosić wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu w celu ustalenia nowego faktu lub wnioszek dowodowy o dopuszczenie nowego dowodu. Oznacza to konieczność powiązania wniosku dowodowego z zarzutem odwoławczym, gdyż co do zasady sąd odwoławczy przeprowadza dowody w granicach zarzutów (art. 433 § 1 i art. 452 § 3 k.p.k.). W tym układzie procesowym spośród podstaw formułowania zarzutów odwoławczych określonych w art. 438 k.p.k. w grę wchodzi tylko zarzut błędu w ustaleniach faktycznych rozumiany w odpowiedni sposób. Nie chodzi tu bowiem o rzeczywisty błąd, który popełnił sąd pierwszej instancji, gdyż na podstawie przeprowadzonych dowodów ustalenia faktyczne są prawidłowe, ale o zakładany błąd, skoro nowy fakt może zostać dopiero ustalony (albo też nie) po dopuszczeniu i przeprowadzeniu zgłoszonego dowodu. Natomiast gdy wniosek dowodowy został zgłoszony przed sądem pierwszej instancji i został oddalony, to zarzut odwoławczy powinien dotyczyć obrazu przepisów postępowania (art. 438 pkt 2 k.p.k.) przez naruszenie przepisu wskazanego przez sąd jako podstawa prawna oddalenia wniosku dowodowego. Będzie to art. 170 k.p.k., a w wypadku dowodu z opinii biegłego – art. 193 albo 201 k.p.k. W takim układzie procesowym skarżący tylko przez zarzut odwoławczy powinien dążyć do dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu, co uczyni sąd odwoławczy w wypadku uznania zarzutu za zasady. Natomiast w takim układzie

procesowym nie należy w apelacji formułować ponownego wniosku dowodowego obok lub zamiast zarzutu odwoławczego w związku z jego uprzednim oddaleniem, gdyż taki wniosek sąd odwoławczy pozostawia bez rozpoznania. Zgodnie bowiem z art. 368 § 2 w zw. z art. 458 k.p.k. wniosek dowodowy zgłoszony ponownie po jego oddaleniu, nie rozpoznaje się, gdy został oparty na tych samych podstawach faktycznych. Treść tego przepisu oznacza, że skarżący w apelacji albo na rozprawie apelacyjnej może skutecznie złożyć wniosek dowodowy tylko wówczas, gdy takięgo wniosku nie składał przed sądem pierwszej instancji.

W art. 427 § 3 k.p.k. określono prekluzję dowodową tylko w stosunku do „odwołującego się”. Jednak w art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. nie ma już takiego zawężenia. W związku z tym przepisem prekluzja dowodowa w zakresie dotyczącym rozstrzygnięć o konsekwencjach prawnych czynu ma charakter powszechny, tzn. dotyczy każdej strony, a więc nie tylko odwołującego się. W pozostałym zakresie dopuszczalne jest zatem składanie przez każdą stronę wniosku o przeprowadzenie dowodu, który mogła ona powołać przed sądem pierwszej instancji.

3. ZAKAZ STAWIANIA ZARZUTÓW ODWOŁAWCZYCH NIEPRZEPROWADZENIA DOWODU Z URZĘDU

Przepis art. 427 § 3a k.p.k. wprowadzony został w wyniku nowelizacji z 19.07.2019 r. Przewiduje ograniczenie dopuszczalności zarzutów odwoławczych w zakresie w nim wskazanym. Jest to regulacja podobna do istniejącej w art. 447 § 5 k.p.k. oraz do wprowadzonej w art. 378a § 4 k.p.k. Na pierwszy rzut oka przyjęte rozwiązanie, że w środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu, wskazuje na kontradiktoryjne zabarwienie tego przepisu. Jednak zakres wyłączenia spod tego zakazu jest tak szeroki, że przyjęcie tej regulacji niewiele zmienia w inkwizycyjnym modelu postępowania sądowego.

Zakaz stawiania zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu z urzędu nie dotyczy okoliczności odnoszących się do tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 k.k.,

lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. (art. 427 § 3a k.p.k.). Dopuszczalne jest zatem postawienie zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu co do sprawstwa, co do elementów struktury przestępstwa (bezprawność, karalność, karygodność, zawinienie), co do form stadialnych i zjawiskowych przestępstwa, co do odpowiedzialności w warunkach art. 64 lub 65 k.k. Natomiast poza wskazanym tu zakresem niedopuszczalne są zarzuty nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu. Zakaz stawiania zarzutów odwoławczych obejmuje zatem dowody co do konsekwencji prawnych czynu, np. kary, środków karnych, środków kompensacyjnych, przepadku, kosztów procesu.

Apelacja zawierająca tylko zarzut niedopuszczalny jest niedopuszczalna z mocy ustawy (art. 429 § 1 w zw. z art. 427 § 3a k.p.k.).



ORZECZNICTWO

W sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo o ilości środków zaskarżenia decyduje przedmiotowy lub podmiotowy zakres zaskarżenia. Jeżeli zatem w jednym piśmie procesowym substratem zaskarżenia objęte są dwa lub więcej rozstrzygnięcia zawarte w wyroku co do dwóch lub więcej przedmiotów lub podmiotów procesu, to należy uznać, że co do każdego z nich wniesiony został środek zaskarżenia. W takim układzie procesowym nazwa pisma procesowego ma podwójne znaczenie, tj. spełnia wymóg intytulacji pisma oraz wskazuje na zaskarżenie każdego z tych rozstrzygnięć.

**Postanowienie SN z 11.07.2019 r., III KZ 17/19,
OSNKW 2019/8, poz. 47**

Chociaż jest pożądane, aby środek odwoławczy był konstruowany w sposób przejrzysty, a więc grupował w tzw. *petitum* wszystkie zarzuty stawiane skarżonemu orzeczeniu, to granice rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym wyznacza treść całego środka odwoławczego.

**Wyrok SN z 5.01.2011 r., V KK 64/10,
OSNKW 2011/2, poz. 14, LEX nr 729785**

Zgodnie z zasadą racjonalnego nieformalizmu, niewłaściwe oznaczenie czynności procesowej, a zwłaszcza środka zaskarżenia, nie pozbawia tej czynności znaczenia prawnego, a sąd winien wówczas dążyć do oceny znaczenia tej czynności

według treści złożonego oświadczenia, chociażby przez wezwanie jej autora do uzupełnienia braków formalnych w trybie i ze skutkami, o jakich mowa w przepisie art. 120 k.p.k. W sytuacji gdy dopuszczalne jest wniesienie środka odwoławczego przez samą stronę, a wskazanie kwestionowanego w nim rozstrzygnięcia lub ustalenia, a także przedstawione żądanie nie budzą wątpliwości, nie ma potrzeby wzywania jej do uzupełnienia braków środka odwoławczego, stosownie do wymagań, o jakich mowa w przepisie art. 427 § 1 k.p.k.

**Postanowienie SA w Katowicach z 13.08.2008 r.,
II AKZw 985/08, KZS 2008/9, poz. 74, LEX nr 447129**

Oczywiście wskazane jest, by zarzuty apelacji sformułowane zostały już w *petitum* tej skargi, a nie w jej uzasadnieniu. Nie oznacza to jednak, że zarzuty podniesione w uzasadnieniu apelacji nie podlegają rozpoznaniu oraz że nie ma do nich zastosowania przepis art. 457 § 3 k.p.k.

**Wyrok SN z 6.02.2007 r., III KK 316/06,
OSNwSK 2007, poz. 378, LEX nr 231947**

Fakt, że tzw. podmiot fachowy wadliwie nazwał zarzut apelacji, nie zwalnia sądu odwoławczego od merytorycznego odniesienia się do tego uchybienia, które stanowi istotę środka odwoławczego.

**Wyrok SA w Lublinie z 23.05.2006 r., II AKa 121/06,
Prok. i Pr.-wkl. 2007/3, poz. 30, LEX nr 229449**

Skarżący zawarł w jednym środku odwoławczym zarówno zarzut obrazy prawa materialnego, jak i zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mających wpływ na jego treść. Taka redakcja tego środka jest oczywiście wadliwa, bo dotknięta wewnętrzną sprzecznością. Istnieje jednak możliwość jej rozwiązania. W takim przypadku sąd odwoławczy zobowiązany jest rozważyć w pierwszej kolejności zarzuty dotyczące błędnych ustaleń faktycznych i dopiero w wypadku uznania ich za bezskuteczne może przejść do rozpoznania zarzutu obrazy prawa materialnego.

**Wyrok SN z 18.05.2006 r., WA 9/06,
OSNwSK 2006, poz. 1062, LEX nr 294357**

Apelacja została wadliwie zredegowana. Skoro bowiem na wstępie skargi zadeklarowano, że dotyczy ona orzeczenia o karze i powołano się na podstawę odwoławczą z art. 438 pkt 4 k.p.k., postąpienie to należy oceniać jako próbę skarżącego co do pozostałego zakresu wyroku, a to ustaleń faktycznych, kwalifikacji prawnej i dalszych jego części możliwych do zaskarżenia. Jednakże

apelacja podważa ustalenia faktyczne zaskarżonego wyroku, bo powołuje się na motyw działania oskarżonego, rzekomo przyjęty przez sąd okręgowy, w rzeczywistości przez sąd odrzucony i zarzuca, że materiał dowodowy budzi poważne wątpliwości, wreszcie gdy kwestionuje skazanie oskarżonego z art. 190 § 1 k.k.

**Wyrok SA w Krakowie z 15.03.2005 r., II AKa 42/05,
Prok. i Pr.-wkł. 2005/12, poz. 24, LEX nr 150459**

Jeżeli nawet podmiot fachowy nieprawidłowo „zakwalifikuje” konkretne uchybienie, o możliwości orzeczenia na niekorzyść oskarżonego decydować będzie to, czy podniesione uchybienie w istocie nastąpiło, nie zaś to, czy nadto zostało ono prawidłowo „nazwane”.

**Postanowienie SN z 15.10.2003 r., III KK 360/02,
OSNwSK 2003, poz. 2141, LEX nr 152057**

Sąd odwoławczy może dokonać zmiany redakcji zarzutów zawartych w środku odwoławczym, ale uczynić to może tylko i wyłącznie w zakresie niezmiennącym ich istoty, gdyż z tym wiążą się granice postępowania odwoławczego.

**Wyrok SN z 5.09.2002 r., IV KK 256/02,
Prok. i Pr.-wkł. 2003/3, poz. 18, LEX nr 56075**

Rozległość zarzutów i konkluzji apelacji nie zawsze jest skutecznym środkiem służącym do zwalczania trafności orzeczenia.

**Wyrok SA w Łodzi z 26.02.2002 r., II AKa 18/02,
Prok. i Pr.-wkł. 2004/4, poz. 21, LEX nr 103073**

Modyfikowanie wniosku przez skarżącego, będącego koniecznym elementem środka odwoławczego, ale niewchodzącym w zakres granic środka odwoławczego, nie jest ograniczone żadnym terminem procesowym; tak więc już po upływie terminu do złożenia środka odwoławczego skarżący może zmieniać swój wniosek, odmiennie oceniając wpływ podniesionego zarzutu na treść rozstrzygnięcia bądź też dostrzegając istnienie takich okoliczności, które winny skutkować orzekaniem poza granicami środka odwoławczego (art. 439 § 1 i 2, art. 440, 455 k.p.k.).

**Wyrok SA w Lublinie z 20.09.2001 r., II AKa 165/01,
Prok. i Pr.-wkł. 2003/2, poz. 29, LEX nr 75100**

Wnioski zawarte w środku odwoławczym, czyli wskazania, czego domaga się skarżący, muszą być przez sąd odwoławczy rozważone (art. 433 § 2 k.p.k.) i mogą być pomocne do ustalenia np. zakresu zaskarżenia, gdy nie jest on wyraźnie wskazany przez odwołującego się, ale nie wiążą one sądu odwoławczego w tym sensie, by ograniczały możliwości jego orzekania jedynie do sposobów podanych w tych wnioskach.

Wyrok SN z 31.05.2001 r., IV KKN 67/01, LEX nr 51838

Warunkiem przyjęcia i merytorycznego rozpoznania środka odwoławczego złożonego przez podmiot kwalifikowany jest wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu i uzasadnienie ich oraz wniosków odwoławczych. Ten minimalny warunek nie wystarcza jednak do uznania, że zarzucane uchybienia wystąpiły. W uzasadnieniu skargi uchybienia te muszą być wykazane. Nie ma innej drogi do ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy (chyba że wystąpią przyczyny wzruszenia rozstrzygnięcia brane pod uwagę z urzędu). Z powyższego wynika, że inne przesłanki decydują o przyjęciu i rozpoznaniu środka odwoławczego, inne zaś o jego uwzględnieniu.

**Wyrok SA w Łodzi z 26.10.2000 r., II AKa 171/00,
Prok. i Pr.-wkł. 2001/9, poz. 26, LEX nr 48866**

Byłoby pożądane, aby podmiot fachowy wyczerpująco określał zarzuty, ażeby nie było potrzeby „wyprowadzania” ich z uzasadnienia środka odwoławczego.

**Wyrok SA w Łodzi z 14.09.2000 r., II AKa 146/00,
Prok. i Pr.-wkł. 2001/9, poz. 25, LEX nr 48865**

Dążąc do precyzyjnego ustalenia granic odwołań, Sąd Apelacyjny nie zamierza uprawiać dydaktyki, niestosownej wobec podmiotów kwalifikowanych prawniczo. Sąd Apelacyjny dąży do utrzymania należytego poziomu opracowania skarg apelacyjnych, które poprzez oznaczenie granic określają zasadniczy zakres rozpoznania w postępowaniu odwoławczym (art. 433 § 1 k.p.k.). Można i należy oczekiwać, że apelacja pochodząca od osób wymienionych w art. 427 § 2 k.p.k. będzie jasno i precyzyjnie ów zakres wskazywać, a podobnie sformułuje zarzuty odwoławcze. Jest to potrzebne, by Sąd Apelacyjny mógł rozpoznać skargę bez dociekania, jaka była rzeczywista wola skarżącego. Błędy tu popełniane mogą ujemnie wpłynąć na sytuację procesową oskarżonego przez pominięcie istotnych dla niego kwestii.

**Wyrok SA w Krakowie z 24.08.2000 r., II AKa 141/00,
Prok. i Pr.-wkł. 2001/1, poz. 21, LEX nr 43986**

ART. 428. [WNIESIENIE ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO]

§ 1. Środek odwoławczy wnosi się na piśmie do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie.

§ 2. Strona może złożyć pisemną odpowiedź na środek odwoławczy.

§ PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 119 § 1 i 2, art. 427 § 1 i 2, art. 429 § 1 i 2 k.p.k.

1. FORMA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

W § 1 komentowanego przepisu zostało wskazane, w jakiej formie i do jakiego sądu składa się środek odwoławczy. Forma pisemna środka odwoławczego oznacza, że **ma zastosowanie art. 119 § 1 k.p.k. określający wymogi ogólne każdego pisma procesowego. Tylko w formie pisemnej środek odwoławczy może zostać skutecznie wniesiony.** Nie można więc go złożyć ustnie do protokołu podczas dokonywania czynności protokołowanej, np. do protokołu podczas posiedzenia, na którym zapadło podlegające zaskarżeniu postanowienie. Forma pisemna oznacza tradycyjny sposób sporządzenia pisma, czyli na papierze. Dlatego też **w procedurze karnej nie jest dopuszczalne wnoszenie pism procesowych, w tym środków odwoławczych, drogą elektroniczną.** W Kodeksie postępowania karnego ustawodawca przewidział **możliwość korzystania z komunikacji za pośrednictwem poczty elektronicznej tylko w jednym kierunku, tj. z sądu do adresata**, ale już nie odwrotnie. Stanowi o tym wprost art. 132 § 3 k.p.k. Środek odwoławczy może natomiast zostać wniesiony za pomocą telefaksu, jednak skuteczność tego pisma procesowego jest uwarunkowana spełnieniem wymogu formalnego polegającego na złożeniu na nim własnoręcznego podpisu przez wnoszącego środek. Wykładnia systemowa zewnętrzna przez odwołanie się do procedury cywilnej wskazuje, że szerszy dostęp do elektronicznej formy czynności procesowych dokonywanych przez strony wymaga szczegółowych uregulowań. Ich brak w procedurze karnej oznacza, że taka forma nie jest dopuszczalna.

2. ADRESAT ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

Wynikający z komentowanego przepisu wymóg, aby środek odwoławczy został złożony w sądzie, który wydał zaskarżone orzeczenie, trzeba powiązać z art. 429 § 1 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że kontrola formalna środka odwoławczego dokonywana jest przez prezesa sądu pierwszej instancji i dopiero po stwierdzeniu, że spełnia on określone wymogi, przekazywany jest wraz z aktami sprawy do sądu odwoławczego. Ponadto w wypadku złożenia zażalenia organ, który wydał zaskarżone postanowienie lub zarządzenie, zgodnie z art. 463 § 1 i art. 466 § 1 k.p.k., może je uwzględnić bez przekazywania sprawy sądowi odwoławczemu.

W sporządzonym środku odwoławczym jako adresata należy wskazać sąd odwoławczy, bo ten sąd jest funkcjonalnie właściwy do rozpoznania sprawy, natomiast jako pośrednika w jego przekazaniu – sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie. Jednakże mylne nadanie środka odwoławczego do innego sądu (organu postępowania przygotowawczego) powoduje jedynie konieczność przekazania go sądowi właściwemu, nie pozbawia natomiast skuteczności jego wniesienia (art. 118 § 3 k.p.k.). Także niewłaściwe nazwanie środka odwoławczego lub brak jego oznaczenia, jeżeli z treści pisma wynika wola zaskarżenia orzeczenia, nie ma wpływu na skuteczność jego wniesienia (art. 118 § 2 k.p.k.). Zasady wynikające z komentowanego przepisu mają również zastosowanie w wypadku zaskarżenia postanowienia lub zarządzenia wydanego w postępowaniu przygotowawczym. Wówczas zażalenie składa się do organu, który wydał zaskarżone rozstrzygnięcie, a środek odwoławczy należy zaadresować do organu, który jest właściwy do jego rozpoznania.

3. ODPOWIEDŹ NA ŚRODEK ODWOŁAWCZY

Z § 2 komentowanego przepisu wynika uprawnienie do złożenia odpowiedzi na środek odwoławczy. Tak więc strona, która nie wniosła środka odwoławczego, może ustosunkować się do niego w formie pisemnej. Odpowiedź na środek odwoławczy może złożyć zarówno strona, która jest przeciwna jego uwzględnieniu, jak i strona, która nie zaskarżyła orzeczenia lub zarządzenia, ale chciałaby wesprzeć środek odwoławczy innej strony. O tym, że orzeczenie zostało zaskarżone, strony są powiadamiane przez organ, do którego środek odwoławczy został wniesiony.

W wypadku wniesienia apelacji o jej przyjęciu zawiadamia się strony oraz obrońców i pełnomocników. Do zawiadomienia dołącza się odpisy tej apelacji dla strony przeciwnej (art. 448 k.p.k.). Przez **stronę przeciwną** należy rozumieć tę stronę, która w **procesie reprezentuje interes przeciwny kierunkowi apelacji**, np. stroną przeciwną wobec oskarżonego jest w procesie oskarżyciel (publiczny, posiłkowy, prywatny). Natomiast wobec oskarżyciela posiłkowego (prywatnego) stroną przeciwną jest tylko oskarżony. W wypadku wskazanym w art. 448 § 2 k.p.k. strona przeciwna do tej, która zaskarżyła wyrok, otrzymuje odpis apelacji, co ułatwi ustosunkowanie się do niej przy sporządzeniu odpowiedzi. W wypadku zażalenia o jego wniesieniu zawiadamia się osoby, których dotyczy zaskarżone postanowienie lub zarządzenie. Natomiast **odpisy zażaleń dołącza się do zawiadomienia tylko wtedy**, gdy zażalenie zostało wniesione na postanowienie lub zarządzenie kończące postępowanie (art. 461 i 466 § 1 k.p.k.). Zawiadomienie o wniesieniu apelacji lub zażalenia ułatwia skorzystanie z uprawnienia do złożenia pisemnej odpowiedzi na środek odwoławczy.

Komentowany przepis nie wskazuje terminu złożenia odpowiedzi na środek odwoławczy ani sądu, do którego należy ją wnieść. Oznacza to, że **odpowiedź można złożyć do czasu rozpoznania środka odwoławczego**, należy zaś ją wnieść do tego sądu, w którym znajdują się akta sprawy, tj. do sądu pierwszej instancji – przed przesłaniem akt do sądu odwoławczego, a potem – do tego sądu. Nie ma też szczególnych wymogów co do treści odpowiedzi. Jedynie wymóg formy pisemnej oznacza, że odpowiedź na środek odwoławczy powinna spełniać ogólne wymagania dotyczące pisma procesowego określone w art. 119 § 1 k.p.k.



ORZECZNICTWO

Nie wywołuje skutku procesowego w postaci wniesienia środka odwoławczego oświadczenie procesowe strony przesłane w formie dokumentu elektronicznego zgodnie z wymogami ustawy z 18.09.2001 r. o podpisie elektronicznym, albowiem w procedurze karnej taka forma czynności procesowej nie jest przewidziana. Z treści art. 428 § 1 k.p.k. wynika, że środek odwoławczy składa się na piśmie, tylko do pism procesowych zaś ma zastosowanie art. 120 § 1 k.p.k. Jeżeli więc strona lub jej przedstawiciel procesowy złożył środek odwoławczy w formie dokumentu elektronicznego, to brak podstaw do wezwania w trybie

tego przepisu do uzupełnienia braku formy pisemnej. Inna forma niż przewidziana w przepisach procedury karnej nie może zostać uznana za wniesienie środka odwoławczego.

Uwaga: przywołana w tym orzeczeniu ustawa o podpisie elektronicznym już nie obowiązuje. Zastąpiła ją ustawa z 5.09.2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1797 ze zm.).

Postanowienie SN z 26.03.2009 r., I KZP 39/08, OSNKW 2009/5, poz. 36, LEX nr 486176; tak też postanowienie SN z 29.03.2023 r., III KZ 7/23, LEX nr 3562804

Środek odwoławczy może być wniesiony za pomocą telefaksu, jednak skuteczność tego pisma procesowego warunkuje uzupełnienie wymogu formalnego, polegającego na złożeniu na nim własnoręcznego podpisu przez wnoszącego środek.

Uchwała SN z 20.12.2006 r., I KZP 29/06, OSNKW 2007/1, poz. 1, LEX nr 204974

Mylne nadanie pisma do innego sądu powoduje jedynie konieczność jego przekazania organowi właściwemu, nie pozbawia zaś czynności procesowej właściwego znaczenia. Zaniechanie przekazania apelacji oskarżonego do Sądu Rejonowego w celu nadania jej biegu – stosownie do przepisów art. 428, 429, 448 k.p.k. – i rozpoznanie wyłącznie apelacji wniesionej przez jego obrońcę spowodowało sytuację, w której oskarżony został pozbawiony prawa do zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji i do rozpoznania wniesionego środka odwoławczego przez sąd drugiej instancji.

Wyrok SN z 1.10.2003 r., IV KK 292/03, LEX nr 82324

ART. 429. [ODMOWA PRZYJĘCIA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO]

§ 1. Prezes sądu pierwszej instancji odmawia przyjęcia środka odwoławczego, jeżeli wniesiony został po terminie lub przez osobę nieuprawnioną albo jest niedopuszczalny z mocy ustawy.

§ 2. Na zarządzenie odmawiające przyjęcia środka odwoławczego na podstawie § 1 lub art. 120 § 2 przysługuje zażalenie.



PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 120 § 1 i 2, art. 122 § 2, art. 425 § 3, art. 426 § 1 i 2, art. 444, 459 § 1–3, art. 460, 466 § 1 k.p.k.

KONTROLA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

W § 1 komentowanego przepisu został nałożony na prezesa sądu pierwszej instancji **obowiązek sprawdzenia, czy środek odwoławczy spełnia wymagania skutecznego wniesienia go**. Określenie „prezes sądu pierwszej instancji” należy odczytać w powiązaniu z art. 93 § 2 k.p.k., co oznacza, że te czynności może wykonać także przewodniczący wydziału lub upoważniony sędzia. Przepis ten ma również zastosowanie w postępowaniu przygotowawczym. W tym postępowaniu wstępnej kontroli skuteczności wniesienia środka odwoławczego dokonuje organ, który wydał zaskarżone postanowienie lub zarządzenie.

Z komentowanego przepisu wynika, że postępowanie przed organem odwoławczym poprzedzone jest czynnościami dokonywanymi na poziomie pierwszej instancji, które są konsekwencją zasady, że środek odwoławczy wnosi się do organu, który wydał zaskarżone rozstrzygnięcie (art. 428 § 1 k.p.k.). Stąd też można wyróżnić **dwa stadia postępowania odwoławczego, tj. wstępne i właściwe**. Postępowanie wstępne toczy się **przed sądem pierwszej instancji**. Postępowanie właściwe toczy się **przed sądem odwoławczym**. Postępowanie to rozpoczyna się z chwilą przekazania akt sądowi odwoławczemu (arg. z art. 448 § 1 *in fine* k.p.k.).

W postępowaniu odwoławczym przed sądem pierwszej instancji główną rolę odgrywa prezes tego sądu (z reguły będzie to przewodniczący wydziału lub upoważniony sędzia – art. 93 § 2 k.p.k.), do którego obowiązków należy kontrola skutecznego wniesienia środka odwoławczego. Natomiast w postępowaniu przygotowawczym taką kontrolę przeprowadza organ, na którego postanowienie lub zarządzenie wniesiono zażalenie.

Kontrola warunków skutecznego wniesienia środka odwoławczego obejmuje:

- 1) warunki formalne środka odwoławczego jako pisma procesowego;
- 2) warunki formalne odnoszące się do treści środka odwoławczego;

- 3) warunek formalny w postaci tzw. przymusu adwokacko-radcowskiego przy apelacji od wyroku sądu okręgowego;
- 4) zachowanie terminu jego wniesienia;
- 5) uprawnienie do zaskarżenia;
- 6) dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia lub zarządzenia.

Ad 1. Warunki formalne środka odwoławczego jako pisma procesowego określa art. 119 § 1 w zw. z art. 429 § 2 k.p.k. Ponadto w wypadku apelacji warunkiem formalnym jest dołączenie odpowiedniej liczby odpisów dla stron przeciwnych (art. 446 § 2 k.p.k.).

Zob. → komentarz do tych przepisów.

Ad 2. Wymogi formalne co do treści środka odwoławczego wskazane są w art. 427 § 1 i 2 w zw. z art. 425 § 2 i w zw. z art. 447 § 1–3 k.p.k.

Zob. → komentarz do tych przepisów.

Ad 3. Przymus adwokacko-radcowski dotyczy tylko apelacji od wyroku sądu okręgowego jako sądu pierwszej instancji, gdy apelacja nie pochodzi od prokuratora, i oznacza obowiązek sporządzenia jej i podpisania przez adwokata lub radcę prawnego albo radcę Prokuratury Generalnej RP. Przymus adwokacko-radcowski nie dotyczy zażalenia (art. 446 § 1 k.p.k.).

Zob. → komentarz do art. 446 § 1 k.p.k.

Ad 4. Termin wniesienia środków odwoławczych jest terminem zawitym (art. 122 § 2 k.p.k.). Oznacza to, że jest on nieprzekraczalny, ale przywracalny. Dlatego też w wypadku uchybienia mu strona może w ciągu 7 dni od ustania przeszkody złożyć do sądu, który wydał orzeczenie, wniosek o przywrócenie terminu, jeżeli uchybienie mu nastąpiło z przyczyn niezależnych od strony, dołączając do wniosku środek odwoławczy (art. 126 § 1 k.p.k.).

Ad 5. Podmiotami uprawnionymi do wniesienia środka odwoławczego są – co do zasady – strony. Stronami postępowania karnego są ci jego uczestnicy, którzy działają w procesie we własnym imieniu, mając interes prawny w określonym rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu, tj. kwestii odpowiedzialności oskarżonego za zarzucane mu przestępstwo. **Stronami postępowania karnego są:**

- a) **prokurator** jako oskarżyciel publiczny zarówno w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego (art. 45 § 1 k.p.k.), jak i w sprawach z oskarżenia prywatnego, gdy prokurator korzysta z uprawnień określonych w art. 60 § 1 k.p.k.;
- b) **oskarżyciel publiczny** w postaci Straży Leśnej, Straży Łowieckiej – z mocy odrębnych ustaw; Straż Leśna Lasów Państwowych i podmioty mające uprawnienia strażników leśnych, gdy przedmiotem czynu jest drewno z lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 i art. 48 w zw. z art. 47 ust. 2 pkt 7 ustawy z 28.09.1991 r. o lasach, Dz.U. z 2023 r. poz. 1356 ze zm.; zob. także postanowienie SN z 21.05.1999 r., V KKN 85/99, OSNKW 1999/9–10, poz. 64); Państwowa Straż Łowiecka, gdy przedmiotem czynu jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 ustawy z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie, Dz.U. z 2023 r. poz. 1082);
- c) **oskarżyciele publiczni** wskazani w art. 325d k.p.k. jako organy uprawnione do wnoszenia i popierania aktu oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie;
- d) **oskarżyciel posiłkowy uboczny i subsydiarny** (art. 53 k.p.k.);
- e) **oskarżyciel prywatny** (art. 59 § 1 k.p.k.);
- f) **oskarżony** (art. 71 § 2 k.p.k.).

Jeżeli oskarżony jest nieletni lub ubezwłasnowolniony, to środek odwoławczy na jego korzyść może wnieść jego przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczęcią on pozostaje (art. 76 k.p.k.).

Podmiotami, które nie mają statusu strony, a posiadają uprawnienie do wniesienia apelacji, są: pokrzywdzony od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu, podmiot zobowiązany określony w art. 91a k.p.k. (art. 444 k.p.k.), właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem, o którym mowa w art. 44a § 2 k.k., w zakresie czynności procesowych odnoszących się do tego środka (art. 91b k.p.k.).

Natomiast do wniesienia zażalenia uprawniona jest także osoba, której nie przysługują prawa strony, w sytuacji gdy postanowienie lub zarządzenie bezpośrednio jej dotyczy (art. 459 § 3 k.p.k.), np. uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie kosztów wydania opinii jest biegły.

Jeżeli pokrzywdzony jest małoletni lub ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, jego prawa wykonują przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 k.p.k.). Jednakże w sytuacji, **gdy jeden z jego rodziców jest oskarżony o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego, to drugi z rodziców jako przedstawiciel ustawowy nie może wykonywać jego praw jako strony postępowania przygotowawczego lub sądowego**, w tym w jego imieniu składać oświadczeń procesowych czy występować przed sądem (art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.). Wówczas na podstawie zawiadomienia sądu lub prokuratora (art. 572 § 2 k.p.c.) sąd opiekuńczy w trybie art. 99 k.r.o. powinien ustanowić kuratora jako przedstawiciela małoletniego do wykonywania jego praw w postępowaniu karnym. **Nie dotyczy to jednak spraw o niepłacenie alimentów** (art. 209 k.k.), albowiem zgodnie z art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o. rodzic może reprezentować dziecko przeciwko drugiemu z rodziców.

W przypadku gdy pokrzywdzonym jest **osoba nieporadna**, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczęć pozostaje (art. 51 § 3 k.p.k.).

W wypadku śmierci pokrzywdzonego z **uprawnienia do wniesienia środka odwoławczego** mogą skorzystać **osoby najbliższe lub osoby pozostające na jego utrzymaniu, a w razie ich braku lub nieujawnienia – prokurator**, działając z urzędu (art. 52 § 1 k.p.k.). Osoby te w celu realizacji tego uprawnienia w postępowaniu sądowym muszą uzyskać status oskarżyciela posiłkowego. Stają się wówczas tzw. **stroną zastępczą**. Prawo do wniesienia środków odwoławczych przysługuje także osobom najbliższym lub osobom pozostającym na utrzymaniu w razie śmierci oskarżyciela posiłkowego (art. 58 § 1 k.p.k.) lub oskarżyciela prywatnego (art. 61 § 1 k.p.k.). Następuje wówczas podmiana osobowa danej strony, a strona nowa dysponuje takimi uprawnieniami, jakie posiadałby w dalszym postępowaniu zmarły.

Środek odwoławczy w imieniu i na rzecz uprawnionego mogą wnieść jego **przedstawiciele procesowi**. Przedstawicielem procesowym oskarżonego jest obrońca (art. 83 § 1 k.p.k.). **Obrońcą** w procesie karnym może być adwokat lub radca prawny będący osobą uprawnioną do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy z 6.07.1982 r. o radcach

prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166 ze zm.; art. 82 k.p.k.). Natomiast przedstawicielem procesowym pozostałych stron, z wyjątkiem oskarżyciela publicznego, jest pełnomocnik (art. 87 § 1 k.p.k.). **Pełnomocnikiem** może być adwokat, radca prawny lub radca Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 88 k.p.k.). Także osoba niebędąca stroną, której przysługuje prawo do wniesienia środka odwoławczego, może ustanowić pełnomocnika (art. 87 § 2 k.p.k.). Zgodnie jednak z art. 87 § 2 k.p.k. osoba niebędąca stroną, np. pokrzywdzony, może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu. **Organ procesowy** (sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator) **może jednak odmówić dopuszczenia** do udziału w postępowaniu **pełnomocnika**, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów tej osoby (art. 87 § 3 k.p.k.).

Ad 6. Dopuszczalność środka odwoławczego oznacza przewidzianą przez ustawę możliwość zaskarżenia orzeczenia lub zarządzenia (art. 459 § 1 i 2, art. 466 § 1 oraz art. 444 k.p.k.).

Zob. → komentarz do tych przepisów.

Wstępnym warunkiem zaskarżenia orzeczenia lub zarządzenia jest jego wydanie w sposób prawnie przewidziany.

W wypadku wyroku ustawa wprowadza **trzy warunki** jego prawnej egzystencji:

- 1) sporządzenie na piśmie (art. 412 *in fine* k.p.k.);
- 2) podpisanie (art. 113 i 418 § 1 *in principio* k.p.k.);
- 3) ogłoszenie (art. 418 § 1 k.p.k.), a gdy wyrok wydano na posiedzeniu jawnym, dopuszczalne jest odstępianie od ogłoszenia i uznanie wyroku za ogłoszony (art. 100 § 1a k.p.k.). Natomiast wyrok wydany na posiedzeniu niejawnym nie podlega ogłoszeniu, a jego upublicznienie następuje przez złożenie odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu (art. 418a k.p.k.).

W stosunku do postanowień i zarządzeń ustawa wprowadza różne wymagania w zależności od sposobu ich wydania oraz konieczności ogłoszenia. W postępowaniu sądowym, gdy postanowienie lub zarządzenie zapada na posiedzeniu, z którego sporządzany jest protokół, postanowienie lub zarządzenie może zostać wpisane do protokołu albo sporządzone osobno